

MISTR JAN HUS

JAN KARAFIÁT¹

Zdaliž ty nejsi kost má a tělo mé?

2 Sam 19, 13

I. KDO TO?

Bylo to z rána v sobotu dne 6. července léta Páně 1415. V biskupském chrámu Konstanckém dosluhuje se právě slavnostní mše. Chrám jest přeplněn: 30 kardinálů, 33 arcibiskupů, 150 biskupů, na sta prelátů a doktorů, světských pak hodnostářů na tisíce, a diváků bez počtu. Na vyvýšeném lešení, obklíčen znameními svého majestátu, sedí král Sigmund, krásný muž vysoké, královské postavy, s bohatou, zlatou kadeří, s bystrým zrakem a s tahy v obličejí právě tak mužnými jak příjemnými, – rozený rytíř mezi rytíři. Všeliké oko se zalíbením k němu hledí. – Ale teď se počne jinam obracet. Zbrojnoši uvádějí do chrámu přisěhnutého člověka v černém rouše, s vyzáblou, truchlou tváří. Již na něho čeká zvláště připravené lešeníčko, odkudž by jej všickni mohli pohodlně vidět, a sotva tam ten nešťastník dovrávorál, již se vrhá na kolena, kdežto biskup Lodenský ubírá se na kazatelnu. Již přečetl text: Řím. 6, 6: „*Aby bylo umrtveno tělo hřícha.*“ A co pak chce asi o tom kázat?

Tělo hřícha! Ach, co měl těch těl před sebou, a jaké hříchy! Jaká to pýcha. jaká nádhera, jaká rozkoš, jaká chlipnost! „Ani za 30 let se ty hříchy nesmyjí, které se za našich dnů od svatých lidí v našem městě páchají!“ – naříkali poctiví Konstančané. Ale o tom biskup nekáže. A co káže? – „Není nic horšího než kacířství. Z malé jiskry může se vznítit veliký požár; protož uduste jiskru, aby nám neshořelo celé stavení. Jedna prašivá ovce může celé stádo nakazit. Vždyť již slavný Aristoteles povídá, že z bludu počátečně malounkého vzroste časem velikánské bludisko. Králové, knížata a prelátové již dávno o to usilovali, aby vyhubili kacířství, všickni však nadarmo.“ A obrátiv se k Sigmundovi, – „Tobě, králi nejkřesťanstější, jest ta čest a sláva ponechána, abys rozervanou církev sjednotil, bludy vypudil, a tady toho

¹ Převzato z: KARAFIÁT J., *Mistr Jan Hus*, Praha 1872 (redakčně upraveno).

zatvrzelého kacíře se světa sprovodil, aby křesťanstvo kacířským svým morem dále kazit nemohl. K tomu ti pomoz Ježíš Kristus, požehnaný na věky. Amen.“ Tak kázal.

A teď počali ubožákovi číst, co všechno spáchal. Bylo toho hromada. Chudák chtěl se bránit. – „Mlč, už jsme se tě dost naposlouchali.“ – A Hus, – ano, byl to „pocitivý, svaté paměti Mistr Jan z Husince,“ – zvedá prosebně ruce k nebi: „Pro Boha vás prosím, poslechněte mne, aby si někdo nemyslí, že jsem učil něčemu kacířskému. Pak si již se mnou dělejte, co se vám líbí.“ – Ale zas jen: Mlč. Při tom kynou drábům, by jej mlčet donutili. Co mu zbývalo, než vrhnout se zas na kolena a odvolávat se v modlitbě k Ježíši Kristu, k tomu ukřižovanému? Ti četli zatím dále, blud za bludem, jeden horší než druhý. Vytrhli ze všeho souvisu to neb ono, co Hus psal neb kázal, a tvrdili: Taks tomu učil. Konečně mu předhazují: „Tys se vydával za čtvrtou osobu ve svaté Trojici.“ – Hus se vztyčil: „Jmenujte mně člověka, který něco takového na mne nalhal.“ – Oni však: „Toho není zapotřebí.“

Když jej konečně i z toho vinili, že se k Ježíši Kristu odvolával, zvolal hlasitě: „Ty, Pane Bože, tento sbor odsuzuje již i to, cos ty činil a učil, když jsa od svých nepřátel stihán, Bohu Otcí Svou věc poroučels, dáváje nám příklad, kam bychom se měli utíkat.“ Ke konci pak dí: „Mimo to jsem přišel dobrovolně k tomuto sboru, spoléhaje se na bezpečný glejt přítomného zde krále, abych dokázal svou nevinu, a vydal počet ze své víry.“ Při tom upírá oči na krále Sigmunda, a ten muž se před celým sborem začervenal studem.

A přece ho odsoudili i s knihami, jež kdy napsal, i s těmi českými, jichž sbor ani neviděl. Vše má být upáleno. Hus leží při tom na kolenou, a na hlas se modlí: „Pane Ježíši Kriste, odpusť všem mým nepřátelům, prosím Tebe pro veliké Tvé milosrdenství. Však víš, že na mne křivě žalovali, křivě svědčili, a bludy na mne svalovali. Odpusť jim pro nekonečné Své milosrdenství.“ – A ti, jenž to slyší, s opovržením na něj hledí, a dávají se mu do smíchu.

Když to Čech vypravuje, čte anebo poslouchá, tomu arciť není do smíchu. Než i to se přece jen snadně vypravuje, a ještě snadněji čte a poslouchá. Ale když se člověk do toho vmyslí, a vidí na tom sboru ty krvelačné obličejy, ano, když pomyslí sebe zarovnána až po krk suchým drvem a slamou, a tu stojí kat se zápalkou, a již to i praská, – až hrůza! – ó tu se vypravuje, a čte a poslouchá vše tak docela jinak! – Což pak to *musilo* být? Co pak přece ten člověk vlastně spáchal? A proč neodvolal? – Kacíř? – Co pak to jest? Zabíjel, kradl, smilnil, rouhal se Pánu Bohu? – Ne, svatý on vedl život, ale učil převráceným věcem, které se neshodovaly s učením církve. – Aj, divná věc! Tu jest člověk, který vede lepší život, než jsou jeho zásady. U nás to bývá naopak: Zásady výborné, člověk se může pro ně rozhorlit, a život? Ó, tu to vážne. *Mravouky* máme široké a dlouhé, a když to přijde ke skutkům, jaký to paskvil! – Ale což nemohl Hus být na omylu? Či neměl celý sbor dobrý rozum? Anebo snad Hus *chtěl*

být mučedníkem! – Ale kde vzal tu sílu, že se nedal přemluvit ani po dobrém ani po zlém, a že až do posledního okamžiku při svém setrval?

To nejsou nové otázky, a my nejsme první, jenž se o rozluštění jich a mnohých ještě jiných *pokoušíme*. O Husovi se již mnoho psalo. Máme o něm knihy i knižičky. Každý ho chválí neb haní, jak se mu vidí, a Hus – zůstává hádankou, kterouž naši dějepiscové jen tak obcházejí. Buď ani nepozorují, že jest při Husovi *ještě něco zvláštního* mimo to, o čemž se oni zmiňují, anebo, pakli že to pozorují, mlčky to pomíjejí, nejsouce s to tuto zvláštnost proniknout a vyložit. Což však, kdyby tato zvláštnost byla právě to, co dělá Husa Husem? *A což, když tomu tak jest skutečně?*

Naši dějepiscové arcit' zcela jinak. „*Co původce a zakladatel protestantismu, co zástupce svobody duchovní, co křisitel zásady o právu osobního přesvědčení ve věcech víry, byl by odvoláním zmařil sebe v duchovním ohledu naprosto,*“ píše z nich ten jistě ne poslední. Aj, jako by byl Hus věděl, že jest původcem protestantismu, aneb by jej byl dokonce snad chtěl založit! *A osobní přesvědčení ve věcech víry!* Co pak to má vlastně být? Jest přesvědčení ve věcech víry snad nějaké jiné než v jiných věcech? Jedná se tu pouze o lidskou libovůli: Věř, co se ti líbí! anebo má v tom osobním přesvědčení přece také vězet rozum?

Galileo Galilei byl přesvědčen, že se země točí okolo slunce, a ne slunce okolo země, a ač byl mizerný charakter, an v jednom okamžiku kleče své učení nad evangeliem odprísáhal, a již v druhém si dupnul: „Však ona se přece točí!“ to jeho přesvědčení mělo rozum. Vždyť měl pro ně jasné důvody, a kdo chtěl slyšet, a měl rozum, ten *musil* chtěj nechtěj přisvědčit: „Ano, zdá se, že máš pravdu!“ – Či smí snad rozumný člověk také tvrdit: „Já jsem přesvědčen, že tomu tak není,“ aniž by dbal na jasné důvody? Ne, rozumný člověk aspoň ne. A ve věcech víry by snad něco takového šlo? „Já jsem přesvědčen, že není Pán Bůh“ a „já jsem přesvědčen, že jest Pán Bůh,“ čili jinými slovy: Ve věcech víry platí úplná libovůle! To jest to právo *osobního* přesvědčení ve věcech víry? – Ó, to by byl Hus měl osobní právo v posledním okamžiku zcela jinak se přesvědčit! – A proč se nepřesvědčil? Že by se byl v duchovním ohledu naprosto zmařil? To jest přece vedlejší věc, zdali by se byl zmařil čili nic. Zde se jedná o to, *musil-li Hus odvolat, anebo-li nesměl, ať se mu do toho chtělo, nebo nechtělo*. A tu se u svých dějepisců marně ohlížíme po odpovědi, kteréž by člověk porozuměv, *byl též uspokojen*.

A nyní dejme tomu, že Hus *nesměl* odvolat. A neodvolal. Ale kde pak vzal ten člověk tu moc a vytrvalost, že neodvolal, třeba že jej k tomu měli ti nejdůvěrnější přátelé? Dát se pro přesvědčení, jak vy tomu říkáte, upálit, ó, to není maličkost! „*Kůži za kůži a všecko, což má člověk, dá za sebe samého.*“ (Job 2, 4.) A Hus si mohl pomoci pouhým slovem. Aj, ten Galilei, jak jedná zcela jinak! Milerád nechá slunce točit se okolo země, jen aby se vyhnul

mučnické koruně, a jistě by byl, kdyby byli chtěli, ještě jiné věci připustil. A přec, i kdyby býval Galilei takový muž jako Hus, a neodvolal toho, o čem byl přesvědčen, tak že by byl býval též odsouzen na hranici, – byl by arcit' také býval mučnickem, jak se říká, pro pravdu, ale věc by se měla přece jinak.

Galilei zastával třeba vědecké, přece jen *světské* věci, Hus pak zastupoval věci *duchovní*, jimž nejen věda nerozumí, nýbrž též srdce lidské se přičí. Galilei si mohl říci: Já umírám, ale na vědě si zasloužím věčnou slávu, – a Hus si říká: Já umru, ale na Pánu Bohu si praničeho nezasloužím. Přijme-li mne k sobě, stane se to *z pouhé jeho milosti*. A přec, že on umře, a neodvolá! Ohromný to velikán, a člověk neví, na čem se vlastně toto velikánství zakládá; karakter jako hora, a člověk neví, kde se vzal. „Proles sine matre creata.“ Jak to? Když člověk čte o Husovi díla duchaplná, a setkává se tu s Husem kusým, mužem plných hádanek, tu se musí tázat: V čem to vězí, že mužové, kteří jiné velikány pronikají, a takřka znova tvoří, Husa nedovedou vyložit? Jakou si dají práci, aby jeho spisy veskrz znali, nechtějice ani o slovíčku býti v pochybnostech, zní-li tak anebo jinak, a *jádro* všech jeho spisů což, že jest jim skryto?

Dlé našeho soudu pochází to odtud, že co se posud o Husovi psalo, psalo se se stanoviska zcela jiného, než bylo to stanovisko, na kterém stál Hus, tak že obě osoby, Hus, jenž má býti popisován, a dějepisec, jenž jej chce popisovat, *podstatně* se od sebe liší. Každý nám ho podává tak, jak mu se svého stanoviska rozuměl, jako že i my ho zamýšlíme tak líčit, jak my jej známe. To pravidlo dějepisu: Sine ira et studio – tak zcela nestranně! – arcit' tu klesá, jsouc po jistý stupeň holý nerozum. Tváří-li se dějepisec, jako by seděl na Olympu, sám ani nejsa člověkem, přihlížeje toliko, jak to synové lidští na světě tropí, – tak zcela bez zášti a bez lásky, – tu nám velmi málo poslouží, proto že nám nerozumí. A komu dějepisec nerozumí, tomu musí křivdit. On sám není třeba nic než suchoparný rozum, a ten, kohož chce líčit, citem se až rozplývá, – což má z toho pojit? A tu jest muž, jemuž z očí září svatost a nezlomná vůle, a spisovatel? – Klopí před ním oči, ba ani neklopí, a píše, jeden tak, a druhý jinak, často právě naopak. Kde se to bere?

Pravili jsme, že dějepisec svým mužům nevždy *rozumí*. To slovo však není zcela správné. Člověk není lhostejná věc, kterouž by dějepisec mohl změřit svým rozumem, nýbrž člověk jest člověk, do něhož se musí dějepisec *vžít*; což však jest zhola nemožné, není-li mezi oběma osobami jakési vnitřní příbuznosti (*cum studio*). Nemůže být tedy pochybnosti, že Husa bude věrně jen ten líčit, kdo jest s ním spřízněn, *t. j. kdo s ním stojí na tomtéž stanovisku, na němž se dá člověk pro Slovo Boží třeba rozpíchat anebo upá*

II. VÍRA A PÍSMO

Celým Husovým životem, celou jeho povahou, ano, celou jeho duší táhnou se jako barevné nitky dva pojmy, kterýmž pakli že nerozumíme, nerozumíme celé té jeho duši, celé jeho povaze, ano, celý ten jeho život, desetkrát a stokrát pojednáváný, jest pro nás pohádkou. Ten jeden pojem jest *víra*, a ten druhý *Písmo svaté* aneb zkrátka *Písmo*. Vynechejte z Husova života *Písmo*, a Hus není Husem; a nezmiňujte se při něm o víře, a Hus, tento charakter čistý a jasný jako křišťál, a patrný co otevřená kniha, halí se vám v mrákotu, a stává se nesrozumitelným.

Co jest *víra*? A co jest tak zvláštního na tom *Písmě svatém*?

Víra, víra, snad dokonce slepá! – a člověk dostává po celém těle husí kůži. Vždyť s tím souvisí novověký neomylný papež, dogma s encyklikou, klatba a interdikt, a snad i ta hranice i s tou čertovskou čepicí, kterou vstavil středověk našemu Husovi v Konstanci na hlavu. Ne, ne, to jest dětinství, zastaralé stanovisko, doba překonaná, – ne, ne, to se pro nás nehodí. Nač pak nám dal Pán Bůh zdravý rozum? A když nám dal též svobodnou vůli, tu jistě nechtěl mítí otroky.

Tak mluvíme o víře v této době nevěry, a *jest-li ještě kdo*, jenž má v sobě aspoň krapet víry té, jež Husa dělá Husem, jen ho prohlasme za zpátečníka a tmáře, a budeme ho mítí s krku.

Hůř jsme na tom, když máme vykládat muže, kteří co učenci, spisovatelé, co učitelé, co Češi jsou velikáni, a přece této děsné víry víc než krapet v sobě chovají. Tu to musíme nějak obalit, a ty ubohé muže omluvit, anebo aspoň politovat.

Tak jsme četli ve velezajímavém spise o Komenském a jeho Labyrintě světa a ráji srdce: „Vtipné jest, velmi vtipné převráceného světa vymalování *až potud, pokud spisovatel neocitl se v církvi neviditelné, kdež touha jeho na křídla pietistického mysticismu zasedá.*“ – Vida, tu jest víra *pietistický mysticismus*, a ač ani dost málo nepochybujeme, že spisovatel obě ta slova předobře znal, že by však z *vlastní* zkušenosti byl věděl, co to asi může být ten pietistický mysticismus, jenž se mu nezdá býti právě vtipným, o tom arcit' a to důrazně pochybujeme. Na jiném pak místě Komenského dokonce lituje: „*Ubohý, pro nekonečnou důvěru v Boha*, že svých věrných neopustí, i na bezcestí se dostal, aby zřejmo bylo, že i muž svatého živobytí může poblouditi.“ – Ubohý Komenský, proč neměl té důvěry v Boha o kapku méně!

Tak soudíme, a že máme před těmito muži příliš mnoho úcty, než abychom je prohlásili za obmezené zpátečníky, vykládáme tuto víru co nezbytný přivěšek jejich doby, anebo co slabou jejich stránku.

Ale což, kdyby tato jejich *slabá* stránka byla právě ta jejich síla, ten pramen, z něhož se prýštil obrovský jejich charakter? Což když Hus bez této víry jest nám pohádkou? – Ne, to stanovisko, na němž se zrodí mužové jako Hus, nemůže nikdy zastarati, doba, jež nám odchová muže jako Komenského, nemůže od nás trpaslíků nikdy býti překonána, *aspoň tak dalece ne*, jak dalece takovéto muže odchovála; a ty věci, jež za všech časů zplodily *muže Boží*, nemohou nikdy býti dětinstvím, ale musejí být zvláštní *mocí*. Eliáš, Jeremiáš, Jan Křtitel, Augustin, Bernhard, Hus, Luther, Komenský a třeba i Zinzendorf nejsou překonané osobnosti, a ať jsme jejich doby překonali, t. j. ať vypadá za našich časů vše jinak než tenkrát, ti mužové jsou velikáni, za našich časů jistě ne menší, než byli za svých vlastních. *A všickni ti mužové jsou odchováni věrou a vykrmeni Písmem.*

Že nám slovo víra přivádí hned také na paměť neomylného papeže, mrtvou literu a pronásledování jinověrců, z toho nevysvítá, že by všeho toho byla víra pramenem a vinou. Nejdříve víru, znát a pak, bude-li zapotřebí, třeba se jí děsit!

Jen kdyby prý se při víře nemluvílo o věcech, jež se nedají nijak dokázat! Člověk přece nemůže nic věřit, co se přičí rozumu. – Jistě ne. Co se přičí rozumu, to se nemůže nikdy věřit. Ale že jest *Bůh, přičí se to rozumu?* Byli na světě bystré hlavy, hlubocí mudrci, a věřili v Boha, a ne bez důvodů. Vždyť přece *jsme*, my i ten celý svět. Kde se to všechno vzalo? Povstalo to samo sebou? Ach, samo sebou nikdy nic nepovstalo a nepovstane, vše mělo své původce, a ten původce byl vždy větší a vyšší než tvor, kterého stvořil, anebo jako praví Písmo: Všeliký dům ustaven bývá od někoho, ten pak kdož všechny tyto věci ustavěl, Bůh jest. (Žid. 3, 4.)

A pak, jak se vše na světě pěkně nese k svému cíli! Takový soulad! Kde by se byl vzal, kdyby nebylo vyšší bytnosti, jež tento soulad dříve byla vymyslila, a pak provedla? Takové věci se přece nedějí tak zvanou náhodou! – A pak ještě: My lidé jsme přec *mravní* bytnosti, každý z nás má svědomí, a toť ví bez dlouhého studování, jest-li to neb ono správné či nesprávné, tak že apoštol Pavel mohl zvolati: „Nebo když pohané zákona nemajíce, od přirození činí to, což přikazuje zákon, taková, zákona nemajíce, *sami sobě zákonem jsou, jako ti, kteříž ukazují dílo zákona napsané na srdcích svých, když jim to osvědčuje svědomí jejich i myšlení, kteráž se vespolek obviňují, aneb také vymlouvají.*“ (Řím. 2, 14. 15.) Tomuto svědomí pak nepřiučili jsme se od nikoho; přinesli jsme je již s sebou na svět. Či snad jsme

povstali ze tvorů, u kterých o svědomí a mravním citu není ani zdání? Proto se praví v Žalmích na dvou místech: „Říká *blázen* v srdci svém: Není Boha.“ (14, 1. a 53, 2.)

To jsou důvody, jež člověku zacpávají ústa. Ale proto ho ještě neuspokojují. Rozum mlčí, ba ani nemlčí, děláje ke všemu své poznámky a o celé věci hrůzu pochybností, ale celkem připouští: Ano, *možné* to jest, že jest Bůh. Tak zcela proti rozumu by to nebylo, – a pak člověk nesestává ze samého rozumu. Tu jest také cit, a jest tu také vůle, a co to obé tomu říká? Jest Pán Bůh, či není žádný? Svědomí říká rozhodně ano, vůle by byla skoro radši bez Něho, a celý člověk co si říká? To si říká: Jest-li *možné*, aby byl Pán Bůh, tedy buď *jest*, buď *není*. Není-li, snad by to prošlo, před smrtí i po smrti. Než což, pakliže *jest*? A svědomí říká, že jest, Jak to bude pak se mnou dopadat? Co bude Pán Bůh tomu říkat, že já dělám celou Jeho bytnost závislou od svého rozumu, a má vůle že by radši o Něm neslyšela?

To jsou otázky, které rozhodují o celém životě. A což potom? Co a jak po smrti? Bude pak něco? Pakliže *jest* Bůh, ó, pak jistě něco bude! Jest tedy Pán Bůh, anebo není? Kde jest jasný důvod, jenž by mne o tom neb onom plně přesvědčil? – Neomylný papež povídá, že jest Pán Bůh, a ti všickni vysocí i nízcí, kteří ho udělali neomylným, tvrdí také svatosvatě: Ano, jistě, e *jest* Pán Bůh, jenom věř. Vždyť jsi, pokudžs byl dítě, vždycky věřil, a což bys chtěl nyní pochybovat!

A tak budu věřit, *protože tak věří* – ó, kdo pak ví, jestli jen tak nemluví? – kaplan a farář a děkan a biskup a arcibiskup, a že tak *velí věřit* neomylný papež, a neomylný papež – snad proto, že se to čte v Písmě? – Ó, to právě není způsob neomylného papeže odvolávat se mnoho na písmo. Tam se čte: „*Všeliký* člověk jest lhář,“ (Žalm 116, 11.) a: „Není rozdíl, *všickni* zajisté zhřešili,“ (Řím 3, 23.) a poznámka není při tom žádná, že by něco takového neplatilo a platit nemohlo, když někde nějaký člověk mluví *ex cathedra*.

Každý člověk se může mýlit. Mám já tedy lidem věřit? Lékař ti tvrdí: Neboj se, nebude to zlé, já ti za to stojím. A ty na to umřeš. Anebo jako řekl Jeroným: „Slyšíš-li, mistře Marku? Však ty za mne svého hrdla nedáš, jáť sám za sebe svou šíji dám.“ – Jest snad to *víra*, když nepochybuju o tom, co mně předpisují lidé? Jistě to není ta víra, jež zrodila ony velikány. „*Nebud'tež služebníci lidští*,“ (1 Kor. 7, 23.) jest první její pravidlo. Husova víra nebyla *na lidech* založena. Na čem tedy?

Ptali jsme se: „Jest Bůh, či není Bůh? Jest nám tu zapotřebí nějakých důvodů? O tom, že slunko svítí, není zapotřebí žádných důvodů. To zakouší člověk denně sám a sám, a tak neomylně že při nejlepší vůli nemůže o tom pochybovat. A kdyby byl kde člověk pořád ve sklepe živ, a nechtěl věřit, že jest obloha a na ní slunko, a to že svítí a hřeje, tomu by žádné důvody, i ty nejráznější, nespomohly tolik, jako kdybychom jej ze sklepa vyvedli, a nechali

hodinku na výsluní posedět. Tu by jistě mlčel, přesvědčen jsa i upokojen. A že máš v dálce přítele, nedokážeš patrněji, než když ho tomu, kdo by o tom pochyboval, osobně představíš, jako že i o všech věcech nabýváme úplné jistoty teprv *vlastní zkušeností*. V této pak podstatné otázce: Jest Bůh, či není Bůh? byli bychom bez rady i pomoci? Tu bychom nemohli nabýt úplné jistoty *vlastní svou zkušeností*? Dobré jsou důvody, první však důvod zkušenost!

Ale řekneš, že jest Bůh duch, a nemůže mými smysly býti pojat. – Jistě, „Bůh duch jest, a ti, kteří se jemu modlí, v duchu a v pravdě musejí se modliti.“ (Jan 4, 24.) Jen přijde na to, co si při tom myslíme. Duch není pouhá myšlenka. Když si člověk ve svém pokoji něco myslí, tedy to může být zcela pravdivá myšlenka, ale proto jest to přece jenom myšlenka a nic více. Bůh není myšlenka, Bůh jest duch, a to jest něco nejen pravdivého, ale zároveň právě tak skutečného, jako jest člověk skutečný. A že jest tomu skutečně tak, to není pouhá domněnka, a důkaz toho *zkušenost*.

Ten Bůh duch Hospodin zajisté nejen že jest co duch všudy přítomen, *skutečně* přítomen, nejen že „jím žijeme, hýbeme se i trváme,“ (Skutk. ap. 17, 28), On Se též podlé nekonečné Své moci a svobodné vůle té a oné duše lidské přímo a přímo dotýká. Člověk, jenž posud o tom pochyboval, zdali vůbec Pán Bůh jest, aj, teď jest s tím samým Bohem v přímém a osobním spojení, tak jako když člověk se svým bližním duševně se slučuje, a duši takřka v duši vlévá. A chtít pak bytnost Boží ještě *dokazovat*, zdá se mu být urážkou toho svrchovaného Hospodina, jenž ho Svou bytností zachvátil; a ty nejdůmyslnější důvody, že jest Bůh, zdají se mu být dětské jenom hračky. Tu jest Bůh, tu, tu. Vždyť Se ke mně skloňuje, a duše má zná Ho převýborně, – a již jest Jeho dílo ve mně v plném proudu.

Jaké dílo? Dílo vyrovnání. Co se mně dříve zdálo být opatrností a rozumností, jest teď v Jeho světle rouhání se a bezbožnost; a to Písmo, jež se mně zdálo být dříve bájkou a kronikou, jest nyní „živé a mocné a pronikavější nad všeliký meč na obě straně ostrý, a dosahujeť až do rozdělení i duše i ducha i kloubů i mozku v kostech, a rozeznává myšlení i mínění srdce.“ (Žid. 4, 12.) Člověk jest v sobě rozdvojen. Tu jest něco, co se tomu spojení s Hospodinem přičí, a tomu svatému pořádku, jež On ve svém Slově vyměřil, vzdoruje, a tu zas něco, co mne k Bohu mocně táhne, a činí Jeho Slovo nad med sladší. „Nebo zvláštní libost mám v zákoně Božím podlé vnitřního člověka, ale vidím jiný zákon v oudech svých, odporující zákonu myslí mé, a jímající mne zákonu hřícha, kterýž jest v oudech mých. Bídny já člověk! Kdo mne vysvobodí z tohoto těla smrti? Děkujiť Bohu skrze Jezukrista, Pána našeho.“ (Řím. 7, 22–25.)

On zajisté, ten vtělený Bůh, způsobil vyrovnání a smíření, vzav všechnu mou zpouru, nevěru i hříchy na Sebe, jako by je sám byl spáchal, a vytrpěl za mne trest smrti na dřevě

kříže, aby staré věci ve mně pominuly, a já, nový jsa učiněn, v novotě života dlé Jeho svatého pořádku před Ním již obcoval. A teď věřím, celým srdcem věřím, a nemohu nevěřit, právě tak, jako jsem dříve nemohl věřit, až On sám Se ke mně sklonil, a z moci nevěry mne Svou mocí vytrhl, a k víře přivedl, tak že ji mám ne z lidí, ani ze sebe, než z Něho samého. A jak Se jednou ke mně sklonil, skloňuje Se neustále, denně mne Svou zásluhou všelikých hříchů sprostňuje, a v duchu ujišťuje, že jsem Jeho milé dítě. A to jest ta víra, má, Husova, a všech mužů i dítek Božích.

Ale jest-li to vše pravda? Zdali to jest skutečnost? Není-li to také nějaký *pietistický mysticismus*, jen nějaké takové pobožné dumání a blouznění? Podobá se to k tomu náramně.

A kdyby se ještě více podobalo! Což pak jest člověk *sám*, jenž něco takového zakouší, a což byl Hus *první*, jenž něco takového zakusil? Co pak jest ten druhý pojem, s kterýmž se setkáváme na všech krocích Husova života? Jest to *Písmo svaté*, anebo zkrátka *Písmo*.

Písmo jako písmo, od lidí psané, a přec zcela zvláštní písmo! Těm a oněm Svým mužům, ke kterýmž Se celou Svou bytostí skloňoval, a Svůj v nich zakládal a budil život, kázal Hospodin psáti vůli Svou a ty cesty, jakými je světem vodil, aby to bylo všem jejich potomkům naučením i výstrahou, zrcadlem i měřítkem. To a to zakusil ten, tak se vedlo onomu, s tímto pak takto nakládal, a od toho toto požadoval ten náš Hospodin; to jest Jeho svatá vůle, svatý Jeho pořádek. Největší tu rozmanitost, a přec jeden a tentýž duch, plynoucí z téhož pramene. – *A tu viz*, zdali to, co se se mnou děje, jest toliko nějaké blouznění a pobožné dumání, anebo se to srovnává s tím způsobem, jakým se to dílo Hospodinovo při synech lidských *vždy* plnilo a jevilo.

Jen není-li to blouznění *všech*, neduh vlekoucí se od pravěků až po naše doby? – Tu opět důvody nespomohou, není-li prvním důvodem vlastní zkušenost. Credo, ut intelligam, říkal si Anselmus, anebo, jak to napsal žalmista Páně: „Ve světle tvém světlo vidíme.“ (36, 10.) Pouhé *učení* jest prázdná nádoba, byť si třeba křišťálová, víra pak jest *moc*, uvádějící člověka do kolejí Božího pořádku. Tu nechť tedy odpovídá *život* toho lidu Božího. Byli-li a isou-li živi právě tak jako druzí, praničím se nelišíce, brali-li a berou se toutéž širokou cestou, kterouž se veškerý svět ke svému konci valí, pak jistě není jakákoliv řeč o víře v Krista Ježíše a spravedlnosti z této víry vyplývající nic jiného než blouznění, ano lež a farizejství. Ale jestli život těchto lidí jest svatý život, od obecného rozdílný, může něco takového pocházet z blouznění? Po pravidle bývá život špatnější než učení, a aj, tu by byl život vzorný, a učení převrácené!

To jest ta *víra*, a to jest to *Písmo svaté*, ty dva pojmy, jež se nerozlučitelně táhnou co barevné nitky celým naším Husem: Ten živý Hospodin nechal jej pocítit přímo a přímo Svou

moc a pravdu Svého Slova. Vezměte pak toto dvě z Husa, a Hus se vám stane hádankou. Kdo zná víru, řekne: Ano, tak tomu jest; a kdo jí nezná, musí uznat: Něco tu jest, čemuž posud nerozumím. – Zkus pak jen krapet té víry a moci Slova Božího, a máš klíč k tomu svému velikánu.

III. HUS VELIKÁN

Víra, toto přímé a bezprostředné spojení a sloučení se člověka s Bohem, založené na *Písmě svatém*, těchto dějinách onoho spojování a slučování Se Boha s lidmi, a té zjevené Jeho vůli, tvoří podstatu celé Husovy osobnosti. Jeho cit, rozum i vůle jsou proniknuty *živou věrou*, zakládající se na Písmě, a právě tím a jedině tím jest Hus to, co jest, charakter velikán v *pravém slova smyslu*.

My zajisté podělujeme tímto názvem lidi příliš štědře, ani valně nemyslíce, co to vlastně znamená. Když se kdo v tom neb onom oboru vyznamená, ať již jest to umělec, učenec anebo vojín, proto ještě není velikánem. S tímto pojmem se spojují ty nejrozsáhlejší *mravní* požadavky, vyhledává se tu charakter a mravní bezouhonost. Ano tento charakter, ty stálé způsoby života, a ta mravní bezouhonost jest *podstatou* každého velikána; a *kdekoli* shledáváme tuto železnou vůli, jež by za celý svět od toho, co jest její svatou povinností, neustoupila, hotova jsouc pro ni i hranici podstoupit, tu vidíme charakter a velikána. Neptáme se tedy, byl-li ten neb onen člověk králem, ministrem, vojevůdcem, anebo aspoň nějakým radou, ale na to se ptáme, jakých byl povah a způsobů, a jak dostal úkolu, jenž mu byl Božím řízením v životě vykázán; a nikomu netajíme, že ten nejnižší služebník, jenž jest tělem a duší to, co jest, a do nejjemnějších podrobností svůj úřad věrně plní, jest v našich očích mnohem větší velikán, než jeho jinak třeba sebe výtečnější pán, není-li on mravně bez vady a ouhony, a neprovádí co nejsvědomitěji ten sobě vyměřený Boží pořádek.

Sledující Husa jeho celým životem, co *člověka*, co *Čecha*, co *mistra*, co *kněze a kazatele*, co *reformátora*, setkáváme se při každém kroku s onou svědomitostí a věrností a s nezvratnou svatou úctou před povinností a Božím pořádkem. A kde se to při něm bralo? Místo odpovědi podotýkáme zatím, že ta naše rodná půda jakož i cizina kryje v sobě na sta, ba tisíce tělesných pozůstatků ohromných velikánů, o nichž svět neměl ani tušení, tkadlců, a ševců, a pokryvačů, kteřížto nedbajíce na úsudek světa, svědomitě hleděli si svého, vydávající nejen životem, ale kde toho bylo třeba, i smrtí o své víře a svých způsobech zřejmé svědectví. Když si člověk připomene ty zástupy otců, kteříž s holí v ruce a s Biblí pod

ramenem opouští plačky svůj krov a s ním svou vlast, zvolal by: „Prosím vás, lidičky, jestli pak blouzníte, anebo co pak vás k tomu vede?“ – A oni neblouzní. Jsou to muži, nesouce si svou kolébku pod ramenem, tytéž Bible, jichž, ještě asi před 15 roky, bylo u nás několik beden zabaveno, a do papírny k zemlení zasláno, a to jediné za tou příčinou, aby z nás vše jiné bylo, jenom ne mužové víry, znající vůli Boží, a proniknutí nezlomnou odvahou ten Jeho svatý pořádek svatě provádět, bez ohledu na lidi, – abychom nebyli velikáni a charakterové hodní svých otců.

Mistr Jan Hus byl velikán zrodilý z víry a vychovaný Písmem, co *člověk*, co *Čech*, co *mistr*, co *kněz a kazatel*, co *reformátor*.

IV. HUS VELIKÁN CO ČLOVĚK

„U komorníků není reků,“ praví cizozemské přísloví, aniť komorníci nejen povrch svého pána znají, nýbrž i jeho domácí život, zkrátka, že vidí, co druzí nevidí. A skutečně málo nalezneme velikánů, kteří by při vši své odborné velikosti neměli nenepatrné mravní vady, anebo o nichž by to a ono neproskakovalo aspoň pošeptmo. A tu stojí Hus bez mravní vady, ano beze vši skoro pomluvy. Přítel i nepřítel vyznává jedněmi ústy, že vedl život vzorně neouhonný. „Ty jeho přísné mravy, život plný kázně, beze vši náruživosti, tak že nebylo, co by při něm kdo káral, ten smutný, vyzáblý obličej, jeho i k těm nejnižším se skloňující lidumilnost kázala mocněji nežli jakákoli výmluvnost jazyka,“ píše o něm, abychom o soudech jiných protivníků pomlčeli, *jezovita*, jemuž by to bylo bývalo spíše pochoutkou, kdyby se byl při něm aspoň nějakého zdánlivého stínu dopátral.

Takový byl ten „pocivý, svaté paměti Mistr Jan z Husince“. Souvěcí jeho sokové slouží mu jen za stafáži, aby bylo vidět tu jeho výšku, a za stín, aby se jeho světlo jevilo v celé své jasnosti. Jak malicherný jest proti němu ten rytířský Sigmund! Pomlčmež zcela o tom, jak nekrálovsky královské své slovo zmařil. To se však zamlčet nedá, že se po celý jeho život jeví při něm nesmírná nestálost a těkavost, že své vášně krotit nedovedl, ba ani se o to nepokoušel, a že se k tomu ke všemu stal zrádcem svého bratra.

To byla tehdejší hlava *světské* moci. A hlavu moci *duchovní*, Jana XXIII., toho někdejšího loupežníka, jemuž v řadě hanebných papežů to poslední místo jistě nepřísluší, chtít jen porovnávat se svatým otcem Janem, zdá se nám být pro tohoto urážkou. Ano celý sbor Konstancký, ať v něm zasedali mužové sebe učenější, velebí svou mravní slabostí Husovu mravní sílu. Kde pak máme něco podobného? O Aristidovi se nám arcit' vypravuje, že byl

„spravedliv“, a že jej spoluobčané právě za tou příčinou a jen za tou vyhnali, že byl spravedliv, ale Aristides se nám nezpovídal. A pak víme, jakým se u pohanstva svatý život měřival a měří loktem.

Hus jest Duchem svatým tak přečištěná, tak ryzá povaha, že co na něho víme, on nám sám to pověděl. „Pro Boha tě prosím, nemívej rád skvostný oděv, jaký jsem já – ach běda! – rád nosíval, nedávaje lidem, jimž jsem kázal, příklad pokory. Čítej rád Bibli –,“ tak píše na sebe mistru Martinovi, svému žáku. A tak i na jiném místě: „Prosím tě pro milosrdenství Ježíše Krista, abys mně v žádné lehkomyšlnosti, již bys byl při mně shledal, nenásledoval. Ale víš, že jsem dříve než jsem se stal knězem rád a často hrával v šachy, mařil čas, a často jiné i sebe onou hrou až ke vzteku dráždil. Proto a pro jiné nesčíslné hříchy, jež jsem spáchal, poroučím se tvým přímluvám, aby mně nejmilostivější Pán odpustil, jak dalece ti to nebude za obtíž prosit o Jeho milosrdenství, – tak aby můj život spravovati ráčil, a až bych tohoto věku marnosti, tělo, svět a ďábla přemohl, mne aspoň v den soudu v nebeskou vlast uvedl.“

Co ho k takovému vyznání přimělo? Snad mu jeho protivníci předhazovali, „aby dříve dobyl břevna z oka svého, nežli počne vydobývat mrvu z jejich očí?“ Nikde o tom ani zmínky; naopak, urputný nepřítel píše o něm, že byl „pln modliteb, bdění, *strídmosti a mírnosti v pokrmech i oděvu*“. Ale to jeho svědomí ho k tomu přimělo, vybroušené toutéž Bibli, k jejímužto čtení svého miláčka napomínal, jsa již skoro v branách smrti. A přec bychom jej my lidé chtěli vymlouvati, poukazující na to, že maje přístup ke dvoru, musil si dlé toho hledět také i svého zevnějšku.

Za našich časů předhazuje se Husovi „neobyčejná smělost, neústupnost a nešetřnost proti nepřátelům, do oka padající chtivost po lásce u lidu“. Ale byl-li Hus muž viry, a šlo-li mu Písmo nade všecko, tu by byl neměl být smělý, tu by měl ustupovat a šetřit nepřátely toho čistého Slova, t. j. jinými slovy, měl on nebýt tím, co z něho Slovo Boží učinilo? A když se pováží, že Hus svůj národ a zvláště ty vrstvy, z nichž pošel, náramně miloval, tu není zapotřebí „z chtivosti po lásce u lidu“ ho vymlouvat. Jeden to nazve bažením po lásce, druhý tomu řekne láska. – Ostatně o to se nám nejméně jedná, abychom Husa z vad a poklesků, jež by byly ani lidskému soudu neušly, omývali; naopak, poukazujeme na to, jak on sám o sobě soudil. Byl si zajisté svých hříchů a převráceností úplně vědom, a měl i tu sílu na sebe je svému žákovi vyznat. A právě toto poznání a vyznání hříchů jest základem jeho viry v toho Ježíše Krista, který jedině proto tělo lidské na Sebe vzal, a smrt kříže podstoupil, aby vykoupil ze soudu všechny ty hříšníky, kteříž Jeho svatostí a hrůzou jsou proniknutí, u víře se k Němu o smilování utíkají.

U Boha a ve svých očích byl Hus právě tak nízký a ničemný, jak veliký a ohromný jest v očích našich. A z tohoto vědomí, že hříchy svými propadl smrti právě tak, jako kdo jiný, a že pouze milostí Kristovou trvá, pochází ta jeho *skromnost* při vši jeho neústupnosti. – „Co pak chceš být rozumnější než celý sbor?“ – „Nechci být rozumnější než celý sbor, ale prosím vás, dejte mně toho nejposlednějšího ze sboru, jenž by mne *Písmem* lépe a důrazněji poučil, a hotov jsem hned odvolávat.“ A oni *neměli* toho Písma, a ten u sebe ničemný a bídný vzdoruje celému sboru až do smrti na hranici, ne jen věda, ale i zkoušeje to, co jest psáno: „Moc má v nemoci dokonává se.“ (2 Kor. 12, 9.) – U sebe být nízkým, vědět však, co jest svatou naší povinností! A pak ať se peklo bouří, a nebe hroutí, – *impavidum ferient ruinae*, – Boží moc se dokoná v lidské nemoci.

Nepřátel měl Hus jako kvítí a ještě více, a nebyli to toliko nepřátelé pravdy, kterou on zastával, ale též jeho osoby, právě proto, že *on* tu pravdu zastával, jež se toho a onoho velmi nemile dotýkala. Ale nějaké zášti proti některému z osobních jeho nepřátel při něm neshledáváme. Naopak, jaká to *smírlivost!* Paleč, někdejší Husův soudruh a pak nejzuřivější protivník, přišel s kommissary k Husovi do vězení, právě když on byl povážlivou nemocí tuze sklíčen, a povídá mu do očí: „Od narození Krista Pána nepovstal nebezpečnější kacír než Viklef a ty.“ – „Ó mistře,“ vece Hus, „jaks mne to těžce pozdravil, a jak těžce ses prohřešil! Aj, já umru, a pakli že se pozvednu, budu upálen. Jak pak se ti v Čechách za to odmění!“ Tak psal Hus z Konstance do Čech. – A později ho svědomí nepokojí. I píše přátelům, že se o tom Palečově pozdravení neměl ani zmiňovat, ano by se mohlo zdát, že ho má proto v nenávisti. – A když se blíží k smrti, tu žádá, aby se směl Palečovi vyzpovídat proto že byl tento hlavní jeho protivník. Poslali mu sice jiného zpovědníka, ale potom „přišel Paleč, a dost se se mnou naplakal, když jsem prosil, aby mně odpustil, pakli že jsem mu dal urážlivé slovo.“

Tak se choval Hus k tomu Palečovi, který se mu neostýchal do očí i *lhát*. Ó, takovéto způsoby se všady nedaří! Ale kde se ujímá Písmo svaté, tam se i ten život dostavuje, o němž ono vydává svědectví.

Vděčnost pak, s jakou se v Husově životě setkáváme, jest zvláštní, jak sama o sobě, tak její způsob. Zachoval se Husův list, psaný jmenovanému již mistru Martinovi, s nápisem: „Prosím tě, abys toto psaní neotvíral, leda bys měl určitou zprávu, že jsem mrtev.“ Jest to Husova poslední vůle, kdežto ke konci čteme, „že se Jiříkovi má dát jedna kopa grošů anebo hnědý kabát, proto že on Husovi věrně sloužil.“ V jiném listu téhož Martina zve, „aby pana Jindřicha Lefla požádal, by dal tu jednu slíbenou kopy grošů písaři Jakubovi.“

To bylo vše, co Hus konat mohl, aby se služebníkům svým odsloužil, nemaje sám ničeho. Když pak v Kostnici ze svého doposud svobodného bytu byl do vězení odváděn,

přišla mu, an právě po schodech sestupoval, jeho hospodyně Fida vstříc, jež mu upřímně přála, a počne se s ním plačky loučit. Hus nemá nic, ale požehnání pro ni má. To jí hned udělí, a ona se neostýchá nechat si od kacíře požehnat.

Aby se žalářníku Robertovi za jeho službu odsloužil, napsal pro něho schválně pojednání o manželství, o hříchu smrtelném, a o svátosti těla a krve Krista Pána, odporučuje ho svým přátelům, nazývá jej milým svým přítelem, a slibuje, že by na něj nezapomněl, kdyby Pán Bůh přivedl jeho věc ke šťastnému konci. – Pro žalářníka Jakuba napsal spisek o pokání, pro Řehoře spisek o třech nepřátelích člověka (tělu, světu a ďáblu), a o sedmi hříších smrtelných (pýše, lakomství, chlípnosti, závisti, obžerství, zlosti, a lenosti), a oni jistě vděčně brali.

To můžeme s plnou jistotou tvrditi, kdyby bylo bývalo tenkrát Písmo svaté v jakémkoli jazyku jako dnes za maličkost k dostání, jistě by byl Robert, Jakub i Řehoř dostal německou Biblii, a co by byl k tomu Hus připsal, bylo by asi sotva znělo jinak, než jak píše v jednom listu M. Křišťanovi z Prachatic: „*Toto jest můj základ a má strava, kterouž se silí duch můj, aby byl zmužilý proti všem protivníkům pravdy.*“ („*Haec sunt mea fundamenta et fercula, quibus reficitur spiritus meus, ut sit fortis contra omnes adversarios veritatis.*“) Jaká to pravda? – To *skutečné* člověka s Bohem spojení, a ta z toho vyplývající jistota, že všickni jeho hříchové pro Krista jsou shlazení. Tu jistotu byl by zajisté Hus, kdyby byl mohl, do každické duše vtiskl, jež s ním přišla do jakéhokoli styku. Proto píše ve vězení spisky o pokání a o hříších, a „v každé hospodě“, sděluje on svým českým přátelům z cesty do Konstancie, „dávám hospodskému desatero Božích přikázání na rozloučenou, a přilepuju je kváskem, kde se hodí“.

Již z uvedeného vysvítá jeho *nezištnost*. Peníze jakoby neměly pro něho žádné ceny, a vezdejší statky měly pro něho vůbec jen tu cenu, jakou skutečně mají, vyhovující přirozeným *potřebám*. Dlé svého postavení co duchovní pastýř tolika a z části zámožných a urozených lidí, býváje i u dvoru rád vidín, byl by si snadně mohl zaopatřit vezdejší majetek, a to na slušný způsob, aniž by se kdo byl nad tím pozastavoval. Ale to slovo Pavlovo proniklo mu duši: „Jestit' pak zisk veliký pobožnost, s takovou myslí, kteráž na tom, což má, přestati umí. Nic jsme zajisté nepřinesli na tento svět, bezpochyby že také nic odnésti nemůžeme. Ale majíce pokrm a oděv, na tom přestaneme. Kteříž pak chtí zbohatnouti, upadají v pokušení, a osídlo, a v žádosti mnohé nerozumné a škodlivé, kteréž pohřizují lidi v zahynutí a v ztracení. Kořen zajisté všeho zlého jest milování peněz.“ (1 Tim 6, 6–10.)

A Písmo nebylo Husovi mrtvou literou, jež se dá dlé libosti ohýbat a ořezovat, nýbrž život, pudící člověka i proti jeho vůli. On zemřel, ten ctěný, vážený muž, jehož by ne jeden

pán český byl celá léta chtěl na svém hradě proti celým říším bránit, a co po sobě zanechal, to byly dluhy. „Dlužníkům, kterým jsem co dlužen, zaplat', jak můžeš. Kdyby mně to chtěli pro Pána Boha a pro lásku ke mně odpustit, Pán Bůh jim to vynahradí.“ Tak píše před samou smrtí. – Potřeboval pokrm a potreboval oděv, a na tom přestával, a to s celou tou svou mužností: „Pro kousek chleba pravdy nezradím.“

Kdykoli na Husa myslíme, vidíme v duchu toho velikána na hranici o pravdě svědčícího, anebo obklopeného biskupy a preláty a volajícího: Vyvráťte to Písmem. Tak jako by ten *ostatní* Hus sem ani nepatřil. A přec si musíme říci: Kde se jeví takový *mravní* charakter v takové ryzosti a síle, ten předpokládá *celého člověka* tou mravní silou proniknutého. A skutečně, Hus jest tak *skrz na skrz muž, všechny* stránky lidského života slučují se v něm tak ladně v jeden celek, že jest člověk potěšen i povzbuzen, když na něj jen pohlédne.

Sokrates byl jistě ve svém způsobu velikán, ano i mravní charakter mu nemůže nijak býti upírán, ač ta jeho mravnost nemá a nemůže mít jinou povahu než právě pohanskou. Ale jaké to rozdíly! Když člověk sleduje Sokrata, jak se k smrti strojí, skoro jako na hody, mohl by být v pochybnosti, zdaž se člověk rodí, aby byl živ, anebo aby mohl po sokratsku umřít. A žena a děti a vše to, co člověka k světu poutá? – Sokrates jest ve vězení, čeká na smrt, a vedle něho sedí jeho žena s děckem. Vidouc přicházet několik známých, dá se do pláče, a zvolá: „Ach, Sokrate, již se jdou s tebou loučit.“ A Sokrates? – Podívá se na Kritona: „Kritone, ať ji někdo zavede domů.“ A Kriton ji dal zavést domů, třebaže křičela, a v prsa se bila. Sokrates si zatím sedne na postel, ohne nohu, tře si ji rukou, a povídá: „Milí přátelé, to se zdá být cosi podivného, čemuž lidé říkají sladkost. Jak divně jest s tím srostlé to, co se zdá být toho opak, bolest. Najednou se to člověku nechce přihodit, ale žene-li se kdo za jedním, a chytí to, tu bývá nucen vzít brzy nato za vděk s druhým. Jako by bylo to oboje za konečky svázáno.“

Tak se loučil se životem, ženou a dítkem mudrc Sokrates. Nazývejte jej velikánem mudrcem, ale toho přirozeného člověka, toho *celého* muže v něm nevidíte. A tu stojí náš velikán, a nemůže a nechce se zapřít. Jest před soudem, ví, že se jedná o život a smrt kacířskou, t. j. plamenem, a pro Boha volá a *pláče*, aby ho neoslýchali. Také jsme slyšeli od něho samého, jak si s Palečem srdečně ve vězení *zaplakal*. A přec když k němu stojícímu již na hranici přijde ještě říšský maršálek s falckrabětem, a žádá ho, aby odpřisáhl a odvolal, a tak svůj život nezmrhal než zachoval, tu hledí k nebi, a volá hlasitě: Bůh jest svědek, tomu, co křiví svědkové proti mně svědčí, nikdy jsem neučil, ale pro pravdu evangelia chci dnes radostně umřít.

Nebojí se tedy smrti, ale život má po lidsku upřímně rád. Pak jest to zcela přirozené, že se ve svém životě při vší vážnosti také rád zasmál. Na cestě do Konstancie zastavil se ve městě

Bibrachu, kdež se doprovázející ho Jan z Chlumu do tak učeného hovoru s tamějším kněžstvem zabral, že ho drželi za doktora sv. bohosloví. Hus má z toho vyražení, a nazývá pána z Chlumu „doktůrkem z Bibrachu“. Do posledních dnů má při vši jistotě, že smrti neujde, tak ryze po lidsku naději, že to s ním může přece ještě vzít jinaký konec; a když to jde k smrti, jde mu to těžko, a ač si může jediným slovem pomoci, jest přec rád, že může pravdu evangelia o té moci Boží, jež se v nemoci dokonává, spečetit svou smrtí. Nikde ani té nejmenší stopy po jakési resignaci, té tupé odhodlanosti a odhodlané tuposti, do které se přec jen malomocný zahaluje vztek, a s níž se více méně u všech mučovníků setkáváme, vyjímajíc ty, kteří jedině pro pravdu Kristovu život položili, a kteří vlastně jediní zasluhují jméno mučovníků a nikdo jiný.

Tu zajisté místo resignace tichá oddanost do Boží vůle. Sto chutí k životu, a člověk jest ochoten umřít, právě tak jak se to čte v proroku: „*Plačíte, ochotně půjdou*“ (Jer. 50, 4.), nerad, a přece rád. Kdo to zná, ten to ví, a jen ten dovede též posoudit, co se v té hluboké Husově duši asi dělo, než se zřekla milého života. To by nebyl býval *celý muž*, kdyby mu bylo nebývalo ouzko, a kdyby byl po přestálé ouzkości nepsával k nám do Čech: „Dnes mi dal Hospodin všemohoucí srdce zmužilé a silné.“ V těch slovech více vězí než vidět, jako že se v Husově srdci více toho dalo, než on psal. Ty myšlenky: Což pak musím zahynout? Nemohu odvolat, aniž bych tím Krista zapřel? Vždyť tak mnozí přede mnou odvolali! – ho jistě zabývaly, a jeho srdce radilo jako každé srdce: Hleď si života, máš jen ten. – A Hospodin, jenž ho nenechával nikdy samotného, jsa s ním spojen věrou, On a nikdo jiný, dal mu srdce zmužilé a silné.

K mírnosti hluboké duše Husovy poukázali jsme již svrchu. K ní se druží *svatá sprostnost*. Po prvním slyšení, jehož se Husovi od shromážděných kardinálů dostalo, když se již byli všichni rozešli, přišel k němu bratr mnich, aby ho pokoušel. „Ctihodný mistře, já jsem mnich sprostáček, a slýchám o vás, že jste psal mnoho scestného. Proto jsem k vám přišel, abych se dověděl, zdali tomu tak či nic. Tak prý tvrdíte, jako by při svátosti oltární po posvěcení zůstal chléb chlebem?“ – Hus k biblickému náhledu o svátostech ještě byl nedospěl, a odpovídá zcela prostě: „Ne, to netvrdím.“ – A mnich: „Netvrdíte?“ A on zas: „Netvrdím,“ – aniž by se urážela ta holubice z holubičího národa, a teprv když mnich ještě jednou pochybuje, osopí se na něho pan Jan z Chlumu, též přítomný: „Kdo pak jsi? Řekne-li mně kdo na něco jednou ne neb ano, já mu věřím. A aj, on ti již dvakrát řekl: To netvrdím, a ty na tom nemáš ještě dost?“ – Mnich se vymlouvá svou sprostností, a ptá se ještě na to a ono, až Hus nahlíží, že jest jen jako by ve výslechu. Té jeho přímé duši se taková nepřímá

sprostnost z hluboka protiví, proto mnicha zkrátka odbývá; a když se dověděl, že to byl jeden z nejprvnějších profesorů, lituje, že na něho mnohem více nedorážel Písmem.

Hus jest *ve všem* tak *opravdový*, že se mu to až do té duše protiví, když se mu něco nepravdivého v slovích neb skutcích nahodí. A to jest již něco ohromného, když člověk začne mít před pravdou svatou úctu. Aniž pak to bývá pro něho bez výsledku. Z této svaté úcty rodí se zajisté ta rekovská síla, jež dovede pravdě klestit cestu, byť i vlastní život při tom zahynul.

S živým Bohem myslí to Hus *opravdu*, jako že s Ním byl *opravdově* spojen, a již ve svém mládí, když se toto spojení jeho duše s Bohem počínalo tvořit, strčí on, jak se vypravuje, ruku do ohně, aby zkusil, dovedl-li by něco podobného podstoupit, jako ten Vavřínek, jenž se nechal raději za živa na rožní upéci, než by zapřel Krista.

S takovými věcmi, jež se dají jen tou nejhlubší duší pojmout, žertovat Hus nedovede. Ublížit pak pravdě zdá se mu být hodné trestu smrti. Když jest u přítomnosti celých vysokých škol 45 článků, beze všeho souvisu z Viklefových spisů vyrvaných, čteno, jako by byly kacířské, horlí Hus proti takovéto nesvědomitosti: „Před nedávnem jste odsoudili a odpravili Berlína a Vlašku, protože falšovali šafrán. Nezasluhují mnohem spíše, aby byli upáleni ti, kteří falšují Písmo?“ Člověk se tomu musí usmát, ale milerád též uzná, že jsou slova ta proniknuta *opravdovostí*, jakéž u sebe přes příliš pohřešuje.

To byla slova, a teď skutek. Když již byl od svých protivníků veřejně viněn z kacířství, povolal jej s osmi žalobníky král Václav k soudu na Žebrák. Tu žádá Hus především, aby se jeho žalobníci podrobili pokutě odvetu: „Budu-li já nalezen kacířem, ať jsem upálen; pakliže však nebudu, ať se vám po právu zapálí hranice.“ A protivníci se uleknu, nevědí, co odpovědět, a až po nějaké době se uradivše, uvolují se vydati *jednoho* ze svého středu. Proč ne všechny? Když všickni viní Husa z kacířství, musejí býti také přesvědčeni, že jest on skutečně kacíř. Proč se tedy Husova návrhu lekají? Hus se nelekal. – Jim to nešlo z té duše, před pravdou neměli svatou úctu, a byli příliš povrchní a mělcí, než aby mohli pocítit, jak těžce se prohřešují, když někoho viní z kacířství, nemajíce k tomu dostatečné příčiny.

Jistě, něco velikého jest to, mít před pravdou svatou úctu. A když tu má člověk před sebou muže proniknutého takovouto svatou úctou, toho nemůže, – jest-li toho vůbec schopen, – než ctít a milovat. *Svatě, prostě, otevřeně, cele a opravdově*, – to jsou Husovy způsoby, ať se již jedná o to, smí-li nám někdo z Říma předpisovat, v jakém máme být s živým Bohem spojení, anebo o to, jak by se mělo pořádně mluvit.

„Také mají se (knížata, páni, rytíři, vladyky, měšťané) postavit, aby česká řeč nehynula. Pojme-li Čech Němkyni, aby děti ihned se česky učily, a *nedvojily* řeči; neb řeči dvojení jest hotové závidění, roztržení, popuzení a svár. Protož svaté paměti Karel císař, král

český, přikázal jest byl Pražanům, aby své děti česky učili, a na radném domu, jemuž německy říkají rathaus, aby česky mluvili a žalovali. A věrně, jakož Nehemiáš, slyšev, ano dítky židovské mluví odpolu azotsky, a neumějí židovsky, a proto je mrskal a bil, též nyní hodni by byli mrskání Pražané i jiní Čechové, jenž mluví odpoly česky, odpoly německy, říkajíce tobolka za toboľka, liko za lyko, hantuch za ubrusec, šorc za zástěrku, knedlík za šišku, renlík za trérožku, pancíř za kruněř, hunškop za koňský náhlavek, marštale za konnici, mazhaus za svrchní síň, trepky za chódy, mantlík za pláštík, hauzsknecht za domovní pacholek, forman za vozotaj. A kdo by mohl vše vypsati, co jsou řeč českou již zmátli? Tak že kdy pravý Čech slyší, ani tak mluví, nerozumí jim, co mluví; a odtud pochází hněv, závist, rozbroj, svárové a *české potupení*.“ Tak psal Hus ve své celosti a upřímnosti, a ve své zášti proti veškeré dvojitosti v myšlení i slovích i skutcích.

V. HUS VELIKÁN CO ČECH

Jistě Hus byl Čech, celý Čech, ideální Čech. Tu se jednou jeden vydařil! Ale „abych se nad míru nepovyšoval, dán mi jest osten do těla, anděl satan“ (2 Kor. 12, 7.): Ti nejurputnější Husovi protivníci, kteří mu zapálili hranici, nebyli Němci, ani Taliáni. To byli *Češi*. „A Čechové, naši nejukrutnější nepřátelé, dali jsou nás jiným nepřátelům v moc a ve vězení. Prosim, aby za ně Pána Boha prosili,“ – píše „mistr Jan Hus, v naději sluha Boží, všem věrným Čechům, jenž Pána Boha milují, a budou milovati,“ (z Kostnice dne 10. června 1415).

Žádná vlastnost Husova není nám tak vítána, jako jeho *vlastenectví*, a to mu pomohlo za našich dnů ze tmy k světlu. Jinak bychom o něj asi málo dbali. Ostatně i to by nám, jak to s námi vypadá, nemohl nikdo brát za zlé, jenom kdybychom do toho Husova vlastenectví nevkládali dvě věci, které tam nikdy nebyly, a být ani nemohly. Myslíme tu novověkou *národní zášť* a takovoutěž *svobodu*. Hus byl Čech, celý Čech, typus pravého Čecha, ale to se při něm rozumí samo sebou. Boží pořádek a Boží vůle jde mu nade všecko, a když se mu živý Bůh dal zrodit v českém kraji z české matky, neměla by to být též Boží vůle, aby byl *celým* Čechem? Polovičatost se svatému Bohu vždycky protivila. „Milovati budeš Pána Boha svého ze *všeho* srdce svého, a ze *vší* duše své, a ze *vší* síly své, i ze *vší* mysli své, a bližního svého jako *sebe samého*.“ (Luk. 10, 27.) A pak by měl Hus být v čem poloviční?

K tomu se druží při Husovi ještě zvláštní, abychom tak řekli, *národní nadání*, jehož jsme posud dostatečně neocenili. Ať jest naše řeč v 16. a v počátku 17. století, v tak zvané klassické době, přesnější a určitější než řeč Husova, té Husovy *ryzé českosti* v ní již

nenacházíme. Porovnejme jen, ne, co do všeobecného vzdělání, než pouze co do ryzosti českého ducha, Husa a Komenského. Tu shledáme zajisté, že jest Komenský tak výborně klassicky vzdělán, že tu klassickou přesnost a kázeň i na češtinu přenáší, a když píše, že tu svou řeč tak latinsky a řecky natírá, že čta jeho spisy, připadá si člověk, jako by měl v ruce Livia anebo Thukydidu. Hus jest vtělený *český genius*. On jest tak ryzý, nižádnou cizotou nezkalený Čech, že nejen píše česky tak čistě, jak to jeho český způsob s sebou nesl, ale že i tu latinu, když ji píše, tak česky, někdy tak tlustě česky natírá, že by mu člověk, kdyby nebyl také Čech, mnohdy ani nerozuměl.

Takový Čech má svůj národ náramně rád, a ta jeho láska není žádná pouhá *nadšenost*, která jest, i při vší horoucnosti, a ať už se týká nejvznešenějších ideálů anebo drsné třeba hmoty, přece jen oheň ze slámy. Sláma v okamžiku shořela, a oheň vzal za své. Hus ví, že jest ne ze své, než z *vůle Boží* tělo z těla českého lidu, a kost z jeho kosti. Tu se on zapřít nemůže, a dělil by s tím svým lidem srdce. A ne jen srdce. Nebo své srdce za tu nejlepší věc Hus věru nepovažuje. Kdyby mohl, vštípil by do každého českého srdce tu živou víru, jež ho s Bohem spojovala, a do každého svědomí vtiskl by tu svatou úctu před pravdou, kterouž v sobě chová Písmo, aby tak všickni jeho rodáci byli *celí, ryzí průhlední* charakterové, jeden jako druhý. „*Protož učme se nejmilejší, abychom trstí (trřtinou) od větru klácenou nebyli.*“ To jsou jeho vlastní slova.

Čest českého národa byla jeho vlastní čest, a každá škvřna, která se vrhala na národ, páčila jej více, než kdyby padala pouze na něho. Tím více ho to hnětlo, když jeho zastáváním pravdy Boží byl český národ po celém tehdejší světě rozkřičen za kacíře. A že šel Hus, s počátku aspoň, i bez průvodního listu ke sboru do Konstance, stalo se s jedné strany, že byl své věci úplně jist, s druhé pak, že chtěl před celým křesťanským světem vydat pravdě svědectví, a tak svou vlast očistit z hanebných, jež o ní kolovaly, nářků.

V katolické církvi jest provedena nejpřísnější centralisace. Jaké to má následky, když se různorodé, ne hmoty, ale *životy* v jeden kují celek, mohli bychom ukázati z kterýchkoli dějin. Toho nám však v naší době, kde jsme z okovů podobné centralisace posud nevyvázli, není zapotřebí. Hus nahlédl, že církevní centralisace jest proti přírodě, a skutečnému životu na újmu. „Svatý pramen milosti,“ píše Hus, „a ta nepoškvřněná hlava církve (Ježíš Kristus) neobtěžoval věřící, tak aby je odkazoval k útočišti 800–1000 a ještě více mil vzdálenému, nýbrž právě proto poslal apoštoly *po všem světě*, aby národy s Jeho pomocí učili, aniž by jim bylo zapotřebí odvolávat se na Petra. A právě proto dán jest *každému* apoštolovi dar Ducha svatého, aby každý v zemi, kde káže, od Krista vyvolené vyučoval, vodil a zpravoval, tak aby

věčně byli svatými. A pakli že by se jim tu něčeho nedostávalo, dal jim (u Jana 15, 16.) zaslíbení, že kdekoli by byli o něčem v pochybnosti, od Otce poučení budou.“

Za tou pak příčinou výslovně žádá, aby každý národ měl svou jak politickou, tak církevní samosprávu. Co prý nám Čechům může spomoci papež, bydle ve Vlaších, a neznaje ani naší řeči, ani našich mravů, ani našich potřeb. A jako že Pán Bůh zaslíbenou zemi dvanáctému pokolení Izraelských rozdělil, tak prý chce, aby každý národ ve svém údělu na svůj způsob hospodařil, jak v duchovních tak světských věcech, Němec v Němcích, Francouz ve Francouzích, a Čech v Čechách.

To jsou Husovy náhledy o národnosti, a ty se, jak jsme viděli, neprýštily z jeho vůle, nýbrž, jako vše u něho, z vůle Boží. Tím, že Bůh přikázal, aby evangelium o spasení hříšníků milostí Kristovou bylo kázáno ve všech jazycích, bylo v očích Husových nepopíratelně uznáno právo jednoho každého národa. *Po nějaké zášti proti kterémukoli národu není tu ani stopy.* Ano takové zášti, jakou se v 19. století jednotliví národové nenávidějí, za časů Husových ani nestávalo, již za tou příčinou, že tehdejší pojem o národnosti byl zcela jinaký než nynější. Vždyť Poláci co studenti drželi tenkrát s Němci proti Čechům, kdežto Poláci co národ v tutéž dobu stojí k Čechům v příznivém poměru, a Hus, když pozdravuje ve psaních z Konstance české pány, nezapomene skoro nikdy na pány Poláky.

Tehdejší spor byl více spor *domácích s cizinci*, než Čechů s Němci, jako že se s druhé strany protivníci Husovi, ač byli Češi, předobře s Němci srovnávali. Že pak Češi měli cizince v nenávisti, bylo zcela přirozené, jak dalece se tito nad Čechy zpínali, z prvních úřadů je vylučovali, jazyk český utiskovali, a celým světem kacířskou pověst o Čechách roztrušovali. Mimo to měli Němci od prvopočátku takovou zášť proti zvěstování evangelia, že později i o to usilovali, aby kaple Betlémská byla zbořena. Pak nebylo arcit' divu, když Hus zvolal: „Patří smělosti německé! Nesměli by sousedovi obořiti peci aneb chlévce bez královy vůle, a pak směli jsou se pokusiti o chrám Boží!“

Kdyby se podobně byli chovali Češi mimo Čechy bydlící, byli by u *pražských* Čechů v té samé byli nenávisti, a bylo by se jim to samé přihodilo, co Polákům a Němcům. Proto také Hus neváhá svou radost nad tím veřejně s kazatelny projevit, že jsou Němci z Čech vypuzeni, ale spolu se mocně proti tomu ozývá, jako by je někdo z Čechů vypudil. „Studenti němečtí od nikoho nejsou vyhnáni, nýbrž jejich přísaha je vyhnala, kterou se zapřísáhli pod pokutou klatby, křivé přísahy, pod ztrátou cti a pokutou 100 kop grošů, že nikdo z nich nezůstane na studiích, nebudou-li oni míti tři hlasy na školách pražských a národ český toliko jeden. Ale rozhodl výnos p. krále podlé toho, jak byly školy založeny, a jak to zlatou pečetí svaté paměti císař Karel stvrdil.“

Král Václav tu rozhodl, a ne Hus, a zdali král Němcům křivdil či nic, o tom rozhodovat není naší věcí. Jenom tolik podotkne, že kdyby císař Karel byl cizincům skutečně tři hlasy zadal, – což však jest ještě otázkou, – Hus by byl mohl se svého ryze biblického stanoviska Václavovo jednání směle zastávat. Tak zvané *historické právo*, zkouší-li se Písmem, ve zkoušce té neobstojí. Což pak se člověk nemůže o své právo připravit? Jest snad právo něco tuhého a tak dalece mrtvého? Písmo svaté ví jenom o životě, a sráží bez milosti vše, co nemá v sobě podmínky dalšího života, byť se to bylo dříve sebe bujněji rozkládalo. Není tedy právo žádný kus žuly, jež věčně tatáž zůstává. Právo jest proutek vyrostlý ze vzácného kmene zvaného „Boží pořádek“, který potud bují, a vzácné přináší ovoce, pokud se drží kmene, a z něho ssaje vzácnou šťávu. Jinak již uschnul, a pak jen vyt'at, a na oheň uvržen bývá.

Tak *hynou* práva, kde vyhynul život, založený na usouzeném Božím pořádku, a tak *povstávají* práva, jakých dříve nebylo, když ten nový, na Božím pořádku založený život tak vzrostl, že jest mu zapotřebí širších mezí. Předepište mladému doučku, aby se tak široce nerozkládal, a třeba mu kmen stáhněte obručí, život obruč zlomí, anebo jinak zničí, a poroste dále i proti vašim nepořádným předpisům. A kažte ctihodnému dubu ze starých věků, aby neklesal a nehynul, a obkličte jej třeba kolkolem podporami, co vše naplat, když jest již skrz na skrz zpukřelý a shnilý! Jakmile se ohlédnete, již se řítí, a kdo ví, koho z vás při svém pádu strhne, a pod sebou pochová. Ale ať jen podrží ten ctihodný dub z dávných dob svou někdejší svěžest mladost aneb aspoň dostatečnou sílu k životu, pak nemá toliko právo, ale k právu se druží též nárok na příslušnou úctu, a z toho dubového křoví, jak dalece jest ono povoláno k životu, nikdo mu jí neodepře.

Ale „*což větší a schází, blízké jest zahynutí*“. To nepraví Hus, nýbrž *Písmo svaté o té staré smlouvě na hoře Sinai s lidem izraelským uzavřené* (Žid. 8, 13.), a když ta zvetšela a sešla, nemohla by zvetšet a zajít jakákoli lidská smlouva? Lidský pořádek jest *lidský* pořádek, a platí jen tak dlouho, pokud má v sobě dost podmínek života Božím pořádku, vědomě neb nevědomě, přiměřených. Jinak jest skutečně jakékoli právo staré haraburdí, nehodící se než k topení tomu, kdo jest ochoten, ať již zas vědomě neb nevědomě, provádět ten svatý Boží pořádek.

Národnost patří k Husově podstatě, ale v národnosti nevězí celá Husova podstata, a není v něm žádné národní zášti. My sami kalíme Husovy ryzé způsoby, a to proto, že bychom jej při své scvrklé mravnosti nemohli jinak potřebovat. Mermomocí chceme mít z Husa národovce takového, jací jsme sami. A přece Hus co *národovec* nám proti našim protivníkům pramálo spomáhá. On jesti' arcit' příliš přirozený a opravdový, než aby věděl něco o tom nesmyslu, kde (prý) člověk vysvlékne národnost, a stojí nad ní. Hus jest celý a skutečný

člověk, a proto celý a skutečný Čech, ale takovou má v něm mravní síla nad přirozenou národností převahu, že to dal svým nepřátelům písemně: „Kristus ví, že mám pobožného Němce radši než bezbožného Čecha, a kdyby to byl můj vlastní bratr!“

Ne tedy jeho vlastenectví, ale tato mravní síla, tento ryzý, v Písmě svatém zrostlý charakter nám spomůže proti jakýmkoliv nápadům, a na prstech by se to dalo vypočítat, jak by to po smrti Husově bylo v Čechách dopadalo s cizáctvím, kdyby každý Čech byl po Husovi zdědil s jeho řečí též jeho víru, jeho Písmo a ty z toho vyplývající nezvratné způsoby a mravy. A čeho se nám nyní nedostává, to není ani tak vzdělanost, ani kapitál, ani přízeň vlády, ale charakterů se nám nyní nedostává, pravých, celých, Husovských charakterů, a to proto, že nemáme Písma, ani víry na Písmě a osobní zkušenosti založené. Ó kdyby byl každý z nás věrou s živým Bohem osobně spojen, a kdyby Písmo svaté bylo pro každého z nás říšským jeho zákonníkem, jak zcela jinak musilo by to v české říši vypadat!

Druhá lež, kterou my Češi sami do Husa vkládáme, jest ta novověká *svoboda*. Jiní lidé jdou pak jen o krok dále, a nazvou našeho velikána „le génie naissant des révolutions modernes“, dorůstajícím duchem novověkých revolucí, anebo, abychom to už řekli po česku: Hus má být praotcem pařížských paličů! To arcit' není ani pro něj, ani pro nás příliš velká čest.

Se slovy pokrok, pokročilost, probuzenost atd. se člověk v Husových spisech neshledá. Svobodu zná Hus, ale především tu svobodu, o které čítal v Písmě: „Kde jest ten Duch Páně, tu i svoboda“ (2 Kor. 3, 17.), anebo: „Bud'tež jako svobodní, však ne jako zástěru majíce své zlosti svobodu, ale jakožto služebníci Boží,“ (1 Petr 2, 16.), anebo ještě: „Nebo vy v svobodu povolání jste, bratři, toliko abyste pod zámyslem té svobody nepovolovali tělu.“ (Gal. 5, 13.) A pak má být Hus otcem toho tak zvaného svobodomyšlného směru, jenž má u nás v Čechách do sebe právě tolik pravdy co nepravdy! Ne, s Husem se to má trochu jinak.

Hus rostl, neptaje se nikoho, smí-li růst. Z Písma čerpal živé kořeny, ten a onen zaléval, Hospodin dal zrůst, a tu jest ten velikán, charakter jak skála z křišťálu. Jacísi pak lidé se počínali lekat, a jeden ptá se druhého, má-li takový člověk právo vůbec být. Zasednou k soudu, a uzdá se jim, že takový muž má být sklizen se svrchu země, a to způsobem nejhanebnějším. Hus byl arcit' jiného náhledu: Sám jsem se nevzal; oč se opírám, to jest Písmo; můj život to snad stvrzuje, že nelhu; má-li kdo právo *být*, tedy mám je snad také já.

Tak dalece *jest* Hus bojovník za svobodu, a tím mučeník *lidský*. Ale ta jeho svoboda má základ *mravní*. *Já chci, abych směl být, co jsem*, a to ne, jak my obyčejně slýcháme a říkáme, „pokud to není na újmu a škodu jiných;“ nýbrž *jak dalece se můj život zakládá na mravních*

zásadách, a jest článkem v tom světovém řetězu Božího pořádku. Pak ať už jest to někomu na újmu a škodu, čili nic! Tomu, kdo se k mravním nese cílům, na újmu to nikdy nebude.

Ne to jest tedy svoboda, když člověk smí konat, co by chtěl, nýbrž to jest svoboda, když člověk chce konat, co mravně smí, to jest, co ta svatá, z Písma zrostlá povaha s sebou nese. „V svobodu povolání jste, bratři, toliko abyste pod zámyslem té svobody nepovolovali tělu.“

Pak nepřenášejme k nám pojmy, které nezrostly z českého pařezu. Co pak jest ten pařez již dokonce shnilý? Už nechce a nemůže sám pučet? Musíme do něho vbíjet roubele, jež jsou proti jeho přírodě? – Shnilý ten náš kmen, Bohu díky, ještě není, ale že shnit může, kdo pak by chtěl o tom pochybovat? Tak shnit může, že na celém světě ani českého jména nezůstane! Co pak tu nebyli Římané? A jaká to síla! Co pak tu nebyli Řekové? A jaký to vkus! O bezčetných jiných národech pak pomlčíme. A kde jsou ti Římané, a kde jsou ti staří Řekové? Jen ten život nehyne, jenž se zpravuje vědomě neb nevědomě mravními zákony Boží vůle a Božího pořádku; jakmile se pak těch zákonů zhostí, již jest po něm veta.

O život se nám tedy jedná, a to bychom si právě my Češi neměli nechat dvakrát říkat, an se náš český duch a způsob sám sebou již nese k životu. Která řeč váží si tak života jako naše česká? *Had a sud*, obojí mužské, obojí končí tvrdou souhláskou, a jak rozličně je skloňujeme! Had, hada, hadovi, hada, – a tu sud, sudu, sudu, sud. Není to už v naší řeči vidět, jakou má život cenu? A to jest jeden příklad! Zdaž by se něco tak hlubokého, což dost ocenit ani nedovedeme, bylo mohlo jen tak maně z ducha našich otců vyvinout? Ne maně, ale z rozhodně českých příčin. A ten *naš* duch, můj a tvůj, by už nebyl duch našich otců, nesoucí se k životu? Což pak jsme se tou neustálou cizotou tak dokonce zvrhli? – Ještě snad ne, ale již jednou přestaňme nosit k nám cizácké plodiny.

Probudilost, uvědomělost, pokrok, ale k čemu pak pokrok? O to se přece jedná. V *čemkoli* nemůžeme přec pokračovat. Jak pak zní mravní zákony toho našeho pokroku? Nebo neměl-li by ten náš pokrok *mravních zákonů*, nu, pak ani na krok! Vždyť nemá pokrok sám v sobě podmínky života, an může být též zcela mechanický, ano převrácený. A protož s ním opatrně! Ale *zrůstu* jest nám třeba, zrůstu z našich vlastních kořenů, zalévaných Písmem. A ovoce? To jsou ty ryzé, celé, přímé, průhledné, svaté, Husovské karaktery. Těm pak přísluší svoboda. Mnoho se pak o ní nemluví, ale tu *jsme*, a my ji *musíme* mít, a není to jen nával okamžité nadšenosti. Vždyť nechceme, abychom směli, co bychom jen chtěli, ale chceme to, co smíme, ano co svaté zákony živého Boha na nás vyžadují.

Ano, tak by to šlo, jen kdyby tu *byly* ty Husovské karaktery, jež by chtěly, co by směly, to jest, mravně směly, a pak dlé svých povah *musily*. Ale kde je vezmeme? My tvrdíme, že jen tam, kde vzal Hus svou skromnost, nezištnost, vděčnost, celost, opravdovost, českou ryzost,

ryzou svobodu, a při všem a ve všem nehoráznou velikost. Jen z *Boha se rodí* charakterové, z toho osobního, skutečného spojení člověka s Bohem, jemuž se říká *víra*, a *vychovávají* se Písmem svatým. Tu jsou důvody.

My u nás v Čechách jsme buď Židé, buď katolíci, buď evangelíci, buď nevěrci. Kterých jest nejvíce, jest těžko soudit. To ví nejlépe ten Zpytatel srdce i ledví, který k srdci hledí, kdežto člověk vidí jen to, což jest před očima. To by se dalo spíše namítat, že se nemohou nevěrci klást s ostatními do jedné řady, ani nejsou sourodí, a pak že mají skoro všickni nevěrci buď židovský, buď katolický, buď evangelický nátěr. Ano, ale nevěrci tu *jsou*, a dost na tom.

My se pak ptáme: jest nevěra dlé toho, aby zrodila mravní velikány? A odpověď? Nikdy, nikdy, pokud svět světem bude. A to proto, že nevěra není nic, a ve skutečnosti ani není. Něco člověk zajisté musí mít pod nohama, a když se zřekne jednoho, a to třeba jen ústy, hlásí se srdce k jinému, ať již si to řekne, nebo ne. To jest však jisto, a nevěrec to nezapírá, že *se zřiká Písma a živého Boha*, jenž, proniknuv syny lidské Svým duchem a Svým životem, kázal jim ono Písmo psáti. A jaký to má následek?

Písmo svaté praví: Nepokradeš. Ale proč nemám krást? – To jest otázka hrozně naivní, a přec hrozně hluboká. Ten povídá to, a onen ono, a člověk neví naposledy přece nic. Proč pak nemám krást? Tu soused má mnoho, a my nic, a on ani nezpozoruje, že jsem mu co vzal. Beru mu dvoukrejcarovou housku. – A kdyby to byla zlámaná jehla, proti jeho vůli mu ji nesmíš vzít. A to jednoduše proto, že Pán praví: Nepokradeš. To jest vůle Boží. A kdyby to nikdo neviděl, nikdo nezvěděl, nikdo netrestal, a člověk by byl mocen a silen, kdežto by se soused nemohl bránit, tu se praví: Nepokradeš, a i ta sousedova opadálka musí být pro tebe jako by svatá. Ať se jí nedotkneš! Proto, že čteš v Písmě: Nepokradeš, a jenom proto. Ten svatý Bůh chce mít tento pořádek.

A teď vezměte Písmo. Myslíte, že se pak kdo bude poutat zákonem lidským? Má mně snad platit to za mravnost a svatost, co ten neb onen, třeba dost nemravný člověk předepsal? Boha není, na lidi nedbám, a měl bych dbát na mrtvou literu? – Vezměte nám Písmo, nejen ty knihy, ale i všecken jeho obsah, a uvidíte, jak to na světě vypadá, když chodí všecko po své hlavě vzhůru nohama. – Ano, tak se to má s tím: Nepokradeš. Ale to jsme vzali z desatera cosi, co se může takřka omakat. Tam jsou však také věci mnohem jemnější: Nesesmilniš, Nepožádáš, Cti otce svého i matku. – Že se ten a onen už nedovede ani začervenat, že poslušnost a úctu před matkou odložil již, když odkládal punčošky, to přec nedokazuje, že už nám není toho Písma vůbec zapotřebí.

Nevěra jest nevázanost a rozpustilost, prostá všech spolehlivých zásad, charakter pak jest kázeň a vážnost, řídící se zákony téměř žulovými. Nuž, mohou se z takové nevázanosti vyvinout svaté zásady, mohou se z takové rozpustilosti zrodit stálé způsoby, může se *tato* nízkost povznést k mravní velikosti? Ne, nevěra nemá charakteru; na nevěrce nikdy není spoleh, an nemá nic pevného pod nohama; a proto nám také nevěra charakterů nikdy neodchová. A těch, těch jest nám zapotřebí.

Tolik o nevěře, nyní pak k víře! Ta nejstarší prý jest židovská, a židovské karaktery – ó my je známe. Ale vychovává ta židovská *víra* takovéto karaktery? – Bohužel, my příliš málo o židovství víme, a dvakrát bohužel, že židovstvo samo ví o něm ještě méně. Nebo kde pak ještě máme skutečné Židy? Jistě jest jich hrozně málo. Žid jest Žid tak dalece, jak dalece Čech jest Čech, ale jak dalece jest Čech buď katolík buď evangelík, tak dalece jest Žid – nic. Pokud byl samostatným národem, bylo náboženství a národnost pro něho nerozlučitelným celkem, a střed jeho Jeruzalém. Jeruzalém padl, chrám shořel, oltář se zbořil, z toho nerozlučitelného celku odloučilo se náboženství, a ubohému Židovi zůstala jen národnost, a to dost nakažená, kterou on nyní na církevní způsob starými upomínkami pěstuje. Takové jest náboženství židovských našich sousedů, a to nám nemůže jinaké odchovat než židovské karaktery.

Tak to vypadá s *židovstvem*, kdežto *židovství* ó jaké zplodilo reky! Samuel, David, Eliáš, Jeremiáš, Daniel, Jan Křtitel, a sám Ježíš Kristus požehnaný na věky! Židovství jest kmen křesťanských ratolestí a větví, jakože bez Starého Zákona byl by nám Nový Zákon ne-li lží, jistě hádankou. Židovství má počátky Písem od Boha vdechnutých, a v nich nepochybné, svaté zásady svatého života, a tím již také podmínky ke zrůstu mravních charakterů. Ale v tomto smyslu nedá se židovství od křesťanství ani dělit, jako že pravý Žid, stojící na Písmech a proniklý tím duchem, který ona Písma provívá, nemůže než zřejmě vyznat, že Kristus jest ten zaslíbený Mesiáš.

Pakli že židovství, jest jistě také křesťanství schopno odchovat mravní karaktery, majíc mravní základy, leda by si samo stálo v cestě. A to se děje svrchovanou měrou v církvi katolické. Katolická církev má Písmo, a kolik věřících, tolik by tu mělo být žulových charakterů, kdežto, *jak to nyní vypadá, nemůže být v celé katolické církvi než jeden jediný charakter v pravém slova smyslu, a to jest papež*. On jest neomylný, a každý jiný člověk, buď si, kdo buď, kdykoli se v něčem s papežem různí, *musí* se chtěj nechtěj přesvědčit, že jest na omylu. Jinak nemůže být oudem těla, jehož hlavu představuje papež. Když však člověk započne jen přisvědčovat, přestává být mravním charakterem.

Ve skutečnosti se tato zásada, že v katolické církvi má být jenom jeden charakter, již dávno prováděla, a to s takovým výsledkem, že když se ta zásada prohlášením neomylnosti

uveřejnila, objevilo se v celé církvi jen tolik charakterů o svou možnost se zasazujících, že by člověk k spočítání jich všech prstů ani nespoteboval. A jakož katolická církev vždy charaktery buď pálila, buď vyobcovávala, tak by se musilo nyní ze *zásady veřejně* stát každému, kdo by chtěl bez dovolení papežova něco být přímo z milosti Boží.

Má sice katolická církev Písmo, a byla by tak dalece schopna při vši své zkaženosti odchovat mravní charaktery, ale Písma se musí katolík varovat, proto že by ono mohlo v něm rozžít víru a vzbudit charakter. Pak by se on stal v církvi nemožným. A kde není charakterů, tam není svobody. Proto se v ryze katolickém státě svoboda nedá ani myslit. Toho pak jest přirozeným následkem, že občané, nejsouce charakterové, nejsou svobody schopni, a proto také ne hodni.

Karaktery se mohou dobře rodit jenom v církvi evangelické, a jenom tam mohou obstat. Nebo evangelická církev má Písmo, žádné pak dogmy, jež by toto svaté símě dusily, nedovolující mu volného vývinu. Odtud se pak dá též posoudit, proč se v evangelictvu jeví tak veliká rozmanitost. Kde jest evangelium, tam jest život, a život jest vždy *rozmanitý*. To jest však vedlejší. Nejprve se jedná o Písmo, a o ducha z Písma plynoucího, vše ostatní se podá samo.

Než sám charakter neroste, musí být *vychován*. Máme-li jen dlé toho také *vychovatele*? Jsou naši učitelové *karakterové*, vyučení živým Písmem? Dovedou nám vychovat zas karaktery? – Pocházejí-li ze školy Husovy, jistě dovedou; jinak vše jiné vychovají, jen ne karaktery. Hus takové karaktery odchoval. Jak? Svou učeností?

VI. HUS VELIKÁN CO MISTR

Jaké pak byl ten náš Hus letory? Lehkokrvý či teplokrvý, chladnokrvý či kalokrvý? – sanguinik či cholerik, melancholik či flegmatik? Nám se nezdá, že by se na tento způsob dala jeho letora, a letora vůbec určit. Hus byl českokrvý, z té pravé české krve, tak dobré a tak špatné, jaká byla, a jaká jest. Ta jeho duše měla, jako každá, tři hlavní síly, cit, rozum a vůli. Nyní se ptáme: V jakém stály tyto tři síly poměru? Měla některá z nich v celém člověku převahu? – Nám se zdá, že v Husově duši byly sice všechny tři síly nad míru silny a mocny, že však nejvíce vynikala vůle, že na druhém místě stál cit, a teprv na posledním rozum. Ledačemu rozuměl Hus lépe než všickni jeho přátelé i nepřátelé, hloubkou citu překonal je všechny, a co do nezvratné vůle neměl za své doby v celém světě sobě rovného.

Proto milerádi vyznáváme, že Hus nebyl žádné tak zvané *lumen*, žádná pochodeň praskavého rozumu. Zvláštní bystrostí rozumu nevynikal. Na školách zaujímal prostřední místa, a i později se podobá, že celkem byl Gerson, kancléř škol pařížských, a jeho mistr, kardinál Petr z Alliaku, všestranněji vzdělán než Hus, a že jej oba ostrostí a hbitostí vědeckého rozumování patrně převyšovali. Že měl Hus nicméně nad nimi převahu, pochází odtud, že jeho jinak bystrý rozum měl vydatnou pomoc v hloubce citu a nezvratnosti vůle. Jednalo se mu o pravdu, pravdou byl on proniknut, a pocít pravdy a její Boží moc strhla mnohdy s sebou rozum, který, nevidá nic nerozumného, volně přisvědčoval. Proto má Hus odpověď vždy pohotově, ač mnohdy neví, z jakého plyne pramene, a jaký má dosah. To ví, že to zkusil, co povídá, a proto že jest to pravda, kdežto sokové čerpají své důvody pouze z rozumu, vášněmi a rozhořčeností právě nemálo zkaleného.

Hloubka Husovy duše jeví se při všem, cokoli psal, mluvil a jednal, a z této hloubky citu pocházelo to při Husovi nápadné tušení jeho smrti. Dvanácte let zajisté před svou smrtí (1403) vyslovil to, ač ještě neurčitě, že pravdu Boží spečetí svou krví. „Radostně tedy čekejme proměnění a oslavení své krve, *jen pakliže ji pro Hospodina prolejeme, a byť pak ji třeba psi lízali.*“

Již r. 1407 naznačuje v kázání na synodě pražské mnohem určitěji možnost, jak by se jemu něco takového mohlo přihoditi. „Zajisté, kdybych vám kázal jako někdy Spasitel: Běda vám zákonníkům, nebo jste vzali klíč umění; sami jste nevešli, a těm, kteří vcházel, zbránili jste, – musil bych, ne-li snad hned, tedy později od vás slyšet: Mistře, tyto věci mluvě, i nám lehkost činíš. – Anebo kdybych kázal: Běda vám, zákonníci a farizeové, pokrytci, že jste se připodobnili hrobům zbilým, – *tedy mne snad za takové kázání stihne tentýž trest, kterýž stihl Spasitele.*“ Později ještě vícekrát tušil, že pravdu spečetí svou smrtí, ač se, jak jsme již svrchu podotkli, až do posledních dnů svého života nezřekl naděje, že bude svým milým přátelům navrácen.

Jaké pak poklady básnické látky v této hluboké duši byly složeny, viděli jsme při Husovi velikánu co člověku. Uvést však tuto hloubku do slov způsobem básnickým se mu nepodařilo. Básník Hus nebyl. Jeho mysl byla příliš zaneprázdněna životními otázkami, a když ho k básnictví pudil život, scházela hlubokému obsahu přiměřená forma. Církevní písně, jež se nám zachovaly: Jezu Kriste, štědrý kněže, Ježíš Kristus, Božská moudrost, a Živý chlebe, kterýžs s nebe, mají pro nás hlavně tu cenu, že pocházejí od Husa. *Hus* se v nich zajisté jeví, ne však *básník*. Vzlet žádný, obsah rozvlačitý; forma má jakousi jarost jen při poslední písni: Živý chlebe, kterýžs s nebe, které Hus, překládaje ji z latiny, více píle věnoval.

Mimo to neměl Hus dostatek básnické jemnosti, jako že vůbec jeho *jemné* vzdělání mělo asi mnohé nedostatky. „Urozenému Jindřichovi z Dubé (Škopkovi), věrnému a milému pánu mému“ psal z Konstancie velevážné psaní. „Již tě, pane milý, Pánu Bohu poroučím, jehož se boj jako nejmocnějšího pána, jehož miluj jako nejlepšího otce, k němuž vždy myslí, skutky i žádosti nejvíce tíhni, pro něhož hříchu pilně se varuj, pro něhož, což dobrého můžeš, čiň, pro něho protivenství světských se nestrachuj.“ – Ke konci pak připojil básničku, kdež mezi jiným praví:

Radost věčnou chceme míti,
jako kočka ryby jísti,
jichž loviti ráda nechce,
té se rovná každý lehce.

Též latinou napsal ve vězení několik veršů, však ne s větším úspěchem. Na formu Hus vůbec mnoho nedbal, i tam, kde mnoho na ní záleželo, a proto jest též kritika Husovi skoro docela neznáma. O dobrý český překlad Písma se mu sice jedná, a dá si on s jeho opravou velikou práci, jako že má Hus o celou naši řeč i literaturu ohromnou zásluhu, ale ptát se, jak to neb ono z Písma v původním jazyku znělo, mu snad ani nenapadlo. Latinský, místem dost chybný překlad Písma, tak zvaná Vulgata, mu zúplna postačovala. Sem tam sice uvádí a vykládá některé řecké slovo, ale že by byl řečtině důkladněji rozuměl, nedá se z ničeho soudit. Naopak z toho, že v jeho době klassická studia vůbec ještě ladem ležela, dalo by se soudit, že řečtině sotva mnohem lépe rozuměl než hebrejčině, a tu uměl asi jen číst. Na jednom místě svých spisů vykládá velmi široce, jak se má vyslovovat hebrejská písmena Tsade, a nám se zdá, že byl kolkolem přec jen na omylu.

I jeho filosofické vzdělání nese na sobě patrné známky jeho doby, a právě při otázkách filosofických jeví se nejzřeměji, jak mnoho středověké scholastiky i on do sebe pojal. Přímo logických vad se právě nedopouští, – to mu nedovoluje jeho přirozený, zdravý rozum a výborný smysl pro pravdu, – ale k obyčejné sofistice nemívá již někdy daleko. Tak držel Hus r. 1412 ve školách pražských řeč, kterouž zastával učení Viklefovo, že „světští pánové, když uznají za dobré, smějí duchovenstvu zabavit světské statky, nedostojí-li ono svým povinností,“ a *uvádí ne méně než 43 důvodů*. Celek pak dělá dojem, že, kdyby byl déle přemýšlel, by byl ještě více důvodů mohl uvést. Jádro však, z kterého vše ostatní plynulo, a jež by samo o sobě bylo musilo dokázat všechno, při tom jasně nevidět.

Takto se dá vyložit, že Hus své učení v soustavu neuvedl, že se o to skoro ani nepokusil, ba že s dogmou, jak my jí rozumíme, neměl vůbec nic na práci.

To by byl Hus nesměl býti Husem, a může se snad též říci, ani Čechem, jenž se uváděním filosofických myšlenek v soustavu nikdy nezabýval, a dlé své povahy mnoho zabývat nikdy nebude. Husovi se nejednalo o literu, ale o život. Dogmatiky pro školy nenapsal, ale obstaral za to pro život jadrnější překlad Písma, a napsal postillu, na vlas tak, jak to dělali apoštolé před ním, a čeští Bratří, jeho potomkové, po něm, nechávající se, ať již s plným vědomím anebo bez něho, tou zásadou vést, že náboženství, ač má mnohé vědecké odbory, samo není věda, a že se člověk náramně snižuje, když jakékoli, třeba sebe bohatší, vědomí klade nad svědomí.

Nedá se tedy tvrditi, že by Hus byl duchem tvůrčím. Málo jest při něm věcí, při nichž by se nedal dokázat cizí původ anebo aspoň jakýkoli počátek, který z Husa nepošel. Bez Viklefa se náš Hus sotva dá myslit, jeho obšírné a poměrně důkladnější pojednání o církvi má za otce Augustina, a kázání, jak synodální, tak Betlémská, jsou protkána myšlenkami Chrysostomovými, Bernhardovými a jiných otců církevních, *ale vzdor tomu byl Hus originál v pravém slova smyslu*. Nikde nic nebral *na sebe*, pojímaje to pouze rozumem. Co však přijal, to též zažil, tak že se to stalo vlastním jeho majetkem. A protož po nějaké odvislosti od toho neb onoho předchůdce není při něm ani stopy.

Co spisovatel byl plodný. Hledí-li se aspoň k množství jeho spisů, dá se soudit, že psal snadně a rychle. Obsah jest skoro veskrz duchovní, a skoro všude jeví se středověká šířka a vláčnost. Řeč jest, co do českého ducha, ryzá a přesná, nikdy však klassická. O jeho latině jsme se již svrchu zmínili. Psal-li též něco německy, není nám povědomo. Tolik jest jisto, že německy mluvil, a že si Němci, když cestoval do Konstance, jeho německou výřečnost libovali.

O jeho přednáškách na vysokých školách nedělá se nikde mnoho řeči. Jistě byl velmi pilen. S dějepisem jest důkladně seznámen, a v otcích se pohybuje jako doma.

Takový byl ten náš *mistr*, a kdyby při něm nic jiného nebylo, myslíme, že by z něho byl nikdy nebyl Hus. Ale čím chatrnější bylo jeho formální vzdělání, tím mocnější v něm vězel obsah; a čím skromnější jest *on mistr svobodných umění*, tím slavnější *mistr svatého bohosloví*.

Tu jest člověk arcit' s vědou v obyčejném smyslu u konce. Kde počíná bohosloví, tam přestává věda. Tato se ptá při všem: Proč? a neuzná, že by na světě anebo v nebi mohlo být něco, kde jest: Proč? holý nerozum, něco, jež jest samo své proč. Než tu *jsou* věci, a tu *jest* skutečnost, jež se nedá upírat, a věda tu neví z místa. Tu jest Pán Bůh, tu jest hřích, k němuž

se člověk takřka ukoval, a tu se stalo vykoupení a posvěcení, člověk však to nevidí, a nevěří, až zkusí, třeba bezděky, ale zkusí.

A této vědy, která není věda, a přec jest věda, zakládající se na přímé, osobní, skutečné zkušenosti, byl Hus mistrem, a v tom vězí jeho síla a převaha. Veškerá pak literatura této vědy jest Písmo svaté, a ať Hus rozuměl, čemu rozuměl, svému Písmu rozuměl nejlépe. To mu vyprávělo o hříchu, a aj, on jej při sobě viděl, a mohl na něj prstem ukázat, ano ho i ohmatat. Písmo mu vyprávělo o svatém Hospodinu, kterýž ouhlavní nenávisť nenávidí vše, co se zpouzí proti Jeho svatému pořádku, a Husovo svědomí všemu tomu přisvědčuje, až jej z toho pojímá hrůza.

Písmo mu vypravuje, že pro člověka nebylo rady, ani pomoci, a že by musil na vždy zůstat od svatého Boha odloučen, a jeho srdce úpí, a ohlíží se, nepřijde-li přece pomoc. A tu jest evangelium: Ten věčný všeho Stvořitel, jenž jest sám Svě proč a proto, stal Se nám podoben ve všem, „aby milosrdný byl a věrný biskup v tom, což se u Boha k očištění hříchů lidu dítí mělo. Nebo že sám trpěl, pokoušín byv, může také pokušení trpícím spomáhati.“ (Žid. 2, 17–18.) A Husova duše pocítuje, že odpuštění hříchů není pouhou pohádkou, a že Ježíš Kristus není člověkem, jenž zde před osmnácti sty lety byl, a nyní už není, anebo jenž jest nyní někde tam daleko za horami a za mořem, ale že jest uprostřed nás, skláněje se k duši a do duše lidské, aby ji ujistil, že všechny její hříchy shlazuje, že již nemá proti ní ničeho, a že ona jest jeho *milá* duše. To všechno zakusil Hus, jako to vše zakouší každé *dítko* Boží, a říká si, hledíc k Písmu: Tu, tu to mám. Jak čteš?

To jest to Husovo mistrovství, a co *takový* mistr jest Hus nebezpečný člověk. Komu nebezpečný? Papežské stolici, ježto se zdá stát na velmi viklavých nohou. Jak se v Písmě list obrátí, už se chvěje. Jak dalece pak v papežské stolici vrcholí celá katolická církev, byl Hus, mistr Písma, nebezpečen celé katolické církvi. To jest jistě podivuhodná věc: Katolická církev *žádné* písmo ráda nerozšiřovala, majíc k tomu své zvláštní, ne zcela *světlé* příčiny, a když se jí přece jednou uzdalo nějaké čtení mezi svým lidem rozšiřovat, byly to a jsou to divné povídačky, divné báchorky a legendy o svatých i nesvatých lidech. Čeho se však církev jako moru bojí, to jest Písmo. Proč to? Vždyť přece Písmo jest ten jediný základ, to jádro, z něhož celé učení křesťanské vyrůstá, ta kolej, kterouž se každý křesťanský život ubírá, bez něhož *dítko* Boží tape o polednách jako slepý.

To jest věru podivné. Věří-li církev skutečně, to jest, jestli ne jen tak říká, ale skutečně to na sobě zakouší, že Bible jest *Písmo svaté*, že z něho plyne moc, která není z lidí, tedy se musí o to postarat, aby nebylo ani chaloupky po celém křesťanském světě, v které by neležela na stole Bible. Ano musila by s ní spěchat též k pohanům a Židům, aby se též oni seznámili s

jejím obsahem, a zakusili týchže věci. A co dělá církev? Před 200 lety spálila katolická církev u nás v Čechách těch samých Biblií, o nichž mluvíme, ne sta, nýbrž tisíce, a před několika ještě roky dala naše, tehdy katolická vláda návodem církve zemletí Bible v papírně.

Nuž přikážte kněžím, ať nechají všeho kázání, a ať čtou za to neděli jak neděli hezky na hlas a pěkně pomalu dvě nebo i tři kapitoly z Písma svatého, tak jednoduše beze všeho výkladu, a uvidíte, co vám z toho časem vyroste. Až se poděsíte. – Či myslíte, když vy jste sami tu moc Písma nezkusili, že ten na obě strany ostrý meč ztupl? Ta kázání proroků a apoštolů, jež tu čtete, hýbala srdci lidskými, že jsou zkormouceně volali: „Což máme činiti, muži bratři?“ (Skut. ap. 2, 37.) Písma konala divy divoucí, obračejíce syny lidské i proti jejich vůli k prameni všeho života, od něhož se byli úmyslně odvrátili, a najednou by měl být konec? Tak rychle ne.

Jestliže ta řeč Boží byla vůbec kdy živa a mocna, musí být podnes taková; nebo co jest z Boha, to neslábne, ani netupne, aniž stárne. A když řeč Boží konala divy na srdcích lidských, musí je konat podnes. My lidé jsme se nezměnili, vypadáme na vlas tak, jak oni tenkrát vypadali. A Písmo vládlo tenkrát srdci lidskými jako potůčky vod, vedouc je tam, kam má srdce svůj původní spád, a ono obrací podnes srdce synů k otcům, celá však katolická církev jako by o tom nevěděla! Naopak, není prý radno dávat Biblii sprostým lidem do rukou, ani prý jí nerozumějí.

Divná věc! To musil ten náš svět za posledních osmnáct set let hrozně zhloupnout. Když Pán Ježíš kázal hloupým rybářům, ti mu hned porozuměli, a my, když bychom četli to samé česky, my bychom prý mu nerozuměli, ano mohli bychom prý se ještě nakazit! Čím pak asi? Pravdou? Nuž, pak jen radši víc než méně. – A není-li Písmo pro neučené, báchoroky by pro ně byly? Zkuste to. Dejte neučenému do ruky evangelium a báchoroku o svatém Janu Nepomuckém, čemu on asi dříve porozumí? Co jest asi jasnější? Ó není-li Písmo také pro neučené, ať jen si je učení nechají, nebo pak ono jistě není nic jiného než lež a klam. Písmo svaté, to zrcadlo té jediné pravé víry, musí být tak jednoduché, aby jeho podstatě mohlo každé děcko porozumět; a není-li takové, není to Písmo svaté. Pravda musí být všeobecná, pro nízké i vysoké, pány i sprosté, ano by jinak spasení té neučené duše bylo závislé, jakož jest to při všech katolických duších, od lidí učených, a zkrátka od lidí, a to jest hotové otroctví.

To však patří k *podstatě* katolické církve, aby se mezi duši a Ježíše Krista vtírala jiná osoba, ať se už jmenuje jakkoli, a aby se tak spasení lidské poutalo na lidi. Kdyby to padlo, a kázalo se dušem přímo: Podřte, „okuste a vizte, jak dobrý jest Hospodin,“ (Žalm 34, 9.), tím by padlo celé katolictví. Proti tomu však se budou všemožně zpouzet ti, kdož si osobují právo nad dušemi lidskými. Co se s tím nadělalo a posud dělá hluku, že se papeži odejmula násilně

moc světská, proto však nikdo nehlučí, že jest jeho duše posud v porobě papežově. A kdo vymaňuje z této poroby? Písmo, a nikdo jiný, jako že Hus z poroby papežské nebyl ničím jiným vymaněn než Písmem, a církev předobře ví, proti čemu se zpouzí, když se zpouzí proti Písmu.

Všude pak, a ve všech oborech, si musejí lidé nechat líbit nějakou dohlídku či *kontrolu*, a jen církev by měla mít tu výsadu, že by jednotlivec nesměl na to dohlížet, drží-li se ona věrně svých zákonů a zásad? Naopak, má-li církev pravdu, musí jako ta svatá pravda „na vrchu vysokých míst, u cesty, na rozcestí, u bran, kudy se chodí dveřmi, volat: „Na vás, ó muži, volám, a hlas můj jest k synům lidským.“ (Přís. 8, 2–4.) Tu to máte, co vám kážu, černé na bílém, zkoumejte a zkoušejte, zdali tomu tak. „Ještě jest mi velmi znamenité, že Pán Ježíš tiše přeslyšel d'ábla v Písmě. Toho nynější prelátí nechtí trpěti, aby, neřku d'ábel, ale věrný křesťan, s nimi v Písmě mluvil a odpovídal, a rádi by, aby nižádný Písma člověk světský nerozuměl.“ Tak naříká Hus v kázání na 1. neděli postní.

Kdo těmto věcem nerozumí, nerozumí Husovi. Musí se mu Hus zajisté zdát pramizerným bohoslovcem, a aj, jaký to velikán! Komáry arcit' Hus necedil, jako to dělají novověcí v bohosloví velikáni, ale velbloudy za to s nimi nepolykal. „Nyní teprv učím se rozumět Žalmům,“ píše z vězení. Tím naznačuje školu, z které pošel. *Jeho bohosloví jest život, co do obsahu, a Písmo svaté, co do formy*, a při tom ví on předobře, že obsah mnohem více váží než forma, an se život, kdekoli se objeví, o přiměřenou formu sám postará, nesa ji s sebou.

Již proto, že jest jeho bohosloví, a každé pravé bohosloví, *život*, a proto stálý pohyb, nestaví se Hus na půdu dogmatickou: „Tak a tak, a nijak jinak!“ Život se včera nedokonal, a dnes také ne, a pakli se dokonal, není to nyní už život, nýbrž smrt, a proto pryč s ní. Vždyť *pramen* bohosloví jest *sám živý Bůh*, a ten nevysýchá a *Jeho Písmo*, a to jest brousek, zdali jest ten život z Boha čili odjinud. Pak se dá pochopit, proč Hus tak tlačí na Písmo: „To a to tvrdím. Není-li to pravda, musí se to Písmu přičít. Ukažte to. Tak dovodí *bohoslovec*, a protože, ať se za našich dnů rozumí tomu bohosloví, jak rozumí, – v jakém smyslu se nazývá apoštol Jan bohoslovcem (Zjevení sv. Jana *theologa*), v tomtéž smyslu nazýváme Husa bohoslovcem, a to *mistrem*.

Život, život, život z Boha, a žádná prázdná slova! A kde se má mluvit, pak tak, jak to myslil apoštol Pavel: „Ve sboru raději bych chtěl pět slov srozumitelně promluvit, abych také jiných poučil, nežli deset tisíců slov jazykem.“ (1 Kor. 14, 19.)

VII. HUS VELIKÁN CO KNĚZ A KAZATEL

Hus byl kněz, a jako byl vše, cokoli byl, cele, byl též celý kněz a svých duchovních dítek celý otec. A to opět ne proto, že by to tak byl míti chtěl, ale že byl bez vlastního přičinění, z *Boží vůle*, učiněn otcem mnohých.

Vlastní církve, nejsa farářem, Hus ani neměl, tak že o nějakém právním či nuceném poměru mezi ním a jednotlivými věřícími nemůže býti řeči. Kdo se k němu hlásil, měl ještě svého zvláštního duchovního, k jehož církvi přináležel; že se pak hlásil k Husovi co svému duchovnímu otci, dělo se proto, že to Slovo Husem zvěstované a v jeho životě takřka uskutečněné nedalo mu pokoje.

Mezi jednotlivou duší a Husem stával tedy poměr mravní, jehož základem byla společná víra v společného Spasitele. Tu pak nemohlo býti jinak, než že každá na tento způsob s ním sloučená duše byla jakoby s jeho duší spojena a k ní přivázána, tak jakoby on ji měl na svědomí, jsa povinen jednou z ní Bohu dárci skládat oučet. Odtud ta svědomitost a ta do podrobná jdoucí láska.

Jak horoucně se on za ně modlival, a mnoho-li silon nabýval z modliteb, jež *oni za něho konali*, nedá se určit, ale snadno posoudit. On sám se aspoň ve svých psaních často modlitbám jejich odporučuje. „Nejmilejší, prosímť vás já v žaláři sedící, jímž se nestydím, pro Pána Boha v naději trpě, jenž jest navštívil mne milostivě i nemocí velikou, a opět uzdravil, přepustil nepřátely velmi tuhé, ty, jímž jsem já mnoho dobrého činil, a srdečně je miloval, – prosím vás, prostež Pána Boha za mne, ať se mnou ráčí býti, v němžto samém naději mám a ve vaší modlitbě, žeť mi dá setrvati v Své milosti až do smrti. Ráčí-li mne nyní k Sobě pojmouti, buď Jeho svatá vůle; pakli ráčí vám mne navrátiti, také buď Jeho svatá vůle. Jistě třebať mi jest veliké pomoci, avšak vím, že On nepřipustí na mne nižádného utrpení ani pokušení, jedině pro mne a pro vaše lepší, abychom jsouce zkušeni a setrvajíce, velikou odplatu vzali.“ Tak psal Pražanům z Konstance dne 19. ledna 1415, dávaje v těch slovech sebe celého, tak jak byl, i ten poměr ke svým duchovním dítkám na jevo. Byl s nimi jedno srdce a jedna duše; co se jich týkalo, týkalo se jeho. Nic jim nezamlčel. Mnohdy žádá je o radu, a sám radí, jak umí a může.

Když tři mladíci z jeho posluchačů, Martin, Jan a Stašek, slyšeli kázati, „že papež jest Bůh zemský, a může, komu chce, dáti odpuštění hříchů i muk, a že má mečem železným bojovati jako světský král,“ jali se proti kazatelům směle odvolávat. Za tou příčinou byli jati, a do vězení uvrženi, a měli, což se i stalo, bez milosti na hrdle býti potrestáni. Hus vše vynaložil, aby je vysvobodil. Jde na radnici, a prosí shromážděné konšely, že oni mladíci jeho

kázáním byli povzbuzeni, že proti bludům veřejně odvolávali, že on jest všeho vinen, a že on trest ponese, aby oni propuštěni byli na svobodu. A že to nebyla žádná jalová slova, jinak mluvená, a jinak míněná, za to nám ručí celý Hus.

S tímto mravním poměrem, jenž mezi Husem a jeho duchovním stádem stával, souvisel co nejoužeji *jeho kněžský život*. Tolik a tolik duší má ke své duši přivázaných, a měl by jim snad dáti sám, buď slovem buď skutkem, nějaké pohoršení? Kdyby byl posud lehkovážný život vedl, jako druzí, to kněžství, jak on mu rozuměl, by ho bylo, dlé jeho povahy, donutilo, aby započal život nový. – Kněžství samo o sobě arcit' nikomu síly nedá, by hřích, v každém srdci vězící, dusil, a hubil, – to koná jedině ten Posvětitel a Těšitel, Duch svatý, – ale tu byla povinnost, jež mu bez milosti v paměť uváděla: To by při tobě mělo být, a ono to není. – Hus věděl, že nestojí sám a v Konstanci se výslovně na to odvolává, že nemůže zapřít pravdu již pro tu pravdu, a pak, aby nedal pohoršení všem těm duším, jimž tu pravdu dlouhá léta vychvaloval, a jež nosí na svědomí.

Kdyby byl chodil do školy ke svým duchovenským soudruhům, jistě by byl kněžství zcela jinak rozuměl. Jeden z jeho protivníků takto se aspoň později zpovídá: „Odvrátili jsme se od pravého života, a obrátili se k životu hovadskému. Jeden si hleděl chlipnosti, druhý nádherného obleku, jiný cti; ten hledal přízeň, onen množství důchodů. Jeden sotva vcházel do kostela, druhý sotva anebo zřídka vycházel z hospody; někteří chtěli peníze shrabovat do měšců, ale nikdy anebo zřídka dávat od sebe.“

Tak vypadali ti mistři duchovní, kteří měli lid poukazovati na Slovo Páně: „Jakož ten, kterýž vás povolal, svatý jest, i vy svatí ve všem obcování buďte,“ (1 Petr 1, 15.), a nové vychovávati duchovenské pokolení. A jak snadno se ve škole této výborné dělají pokroky, to ví každý z vlastní zkušenosti. – I Husovi nebyla tato škola neznámá, ale proto, aby se v ní něčemu naučil a přiučil, do ní nechodil. Odkud se čemu učil, to bylo Písmo. Vzor byl sám Ježíš Kristus, a Duch svatý vykladatel. Protož v malém jednom spisku určuje takto povinnosti duchovního: 1. aby zvěstoval čisté evangelium Ježíše Krista, 2. aby se bez přestání modlil za lid, 3. aby svátosti zadarmo vysluhoval, 4. aby v Písmě svatém studoval, a 5. aby dával dobrý příklad. V jistých očích byly a musily být takové náhledy zatraceně kacířské. To však bylo tomuto knězi věci vedlejší. Věděl, komu uvěřil, a znal Toho do podrobná, od koho se něčemu takovému přiučil. A ten Mistr dal též sílu k skutkům.

Sám jest také kněz, a přec volá: Jen vezměte nám kněžím statky. Bez toho nám jenom škodí. Prokážete nám dobrou službu, třeba by vám všickni nebyli za to vděční. – Bere-li kněz plat za svátost a jakoukoli duchovní službu, nazývá to Hus přímo kacířstvím, a jen tak z hlavy mu to právě také nešlo. Jeho srdce povídalo: Toť člověk, kterého máš na svědomí; ty jsi jeho

otcem, a aj, on chce tvé požehnaní. Měl bys ty si, otče, snad dát za to platit? On potřebuje tvou útěchu a to poselství, že i jemu chce Kristus spomoci, a ty bys snad vzal za to peníze? – To se jeho kněžské duši do té duše přičilo, a že se těm našim kněžským duším něco podobného nepřičí, odkud pak to pochází? – Že by neměli dost na živobytí? Kněžím Izraelským se vždy stejně nevedlo. Byli-li pobožní, byl pobožný i lid, a jistě též požehnaný, a měli se všickni dobře, lid i kněži. Byli-li kněži bezbožní, byl bezbožný i lid, a běda jim! Dobře tak. – Nedostávají-li naši kněži dost zadarmo a dobrovolně od volného lidu, umrou snad hladu? Sotva, sluha pak Boží mezi těmi umrlými *jistě* ani jeden nebude. – To Hus neřekl, ale tak smýšlel, a myslil při tom na proroka Eliáše. Odpadlíci trpěli hlad. Eliášovi dává potok Karit nápoj, a „krkavci přinášejí mu chléb a maso každého jitra, též chléb a maso každého večera,“ (1 Král. 17, 6.), a jistě ani jednou neminuli. Což pak Husem hýbalo, to nezadržel sám pro sebe, to sdílel se svými do podrobná. Něco vidět, vědět, zakoušet, a pěkně mlčet, nebylo způsobem Husovým, a něco takového mu nedovolil jeho úřad, úřad kazatelský.

O kazateli Husovi kolují rozličné náhledy. Brzy jest řečníkem výborným, brzy dost chatrným. Že by byl – třeba co mistr ve školách – býval zvláštní řečník, se nám právě také nezdá, že by pak v kapli Betlémské byl vůbec býval řečník, zhora upíráme. Tu nebylo žádného řečníka, jak my mu rozumíme, než toliko kazatel Ježíše Krista. „Já přišed k vám, bratři, nepřišel jsem s důstojností řeči neb moudrosti, zvěstuje vám svědectví Boží. Nebo tak jsem usoudil, nic jiného neuměti mezi vámi, nežli Ježíše Krista, a to toho ukřižovaného.“ (1 Kor. 2, 1–2.) Tu jest ten *rozdlil* mezi kazateli evangelia a řečníky.

Způsob jeho kázání byl zcela jednoduchý. Kázal sice jinak, než čteme v jeho postille; nebo tamtéž píše: „I mámt' úmysl, abych, což mohu nejlehčeji, vyložil k rozumu čtení, *ač ne ovšem týmž obyčejem, jako káži.*“ Ale dlé postilly dá se způsob jeho kázání posoudit. Řeč jest velmi jednoduchá, nehledaná, taková, jaká se všude mluvila; žádný učený rozvrh; po nějakém zevnějším rozdělení ani stopy. Drží se on věrně způsobu kázání starých církevních otců, tak zvaných homilií. Probírá evangelium od první myšlenky a prvního slova, myšlenku za myšlenkou, slovo za slovem, až jest u konce. Mezi tím uvádí nezřídka jadrné výroky ze sv. Řehoře, Augustina, Ambrože a jiných.

Z každého kázání Husova vysvítá, že mu šlo od srdce, a tím jest už vyloženo, proč měla jeho kázání takový ohlas, hýbající skoro celou Prahou. Každé to kázání bylo výsledek právě minulého téhodne. Co ho v něm zabývalo, objevilo se v neděli na kazatelně ve světle Slova Božího. Tu ani nemohlo být jinak, než že se v Betlémě ozývaly věci, o nichž se jistého druhu lidem v Praze zdálo, že do kostela nepatří. Jsa se svými posluchači jedna duše a jedno srdce, rozebírá Hus do podrobná brzy poměr muže k ženě, brzy poměr věřícího k papeži a kněžím; a

i politických otázek, jimiž se právě všelike mysle zabývaly, nenechá bez objasnění se stanoviska Písma svatého. Víť zajisté předobře, čeho jest posluchačům zapotřebí, jaké jim hrozí pohromy, a rád by je všeho toho uvaroval.

Hus byl kazatelem z lidu a pro lid. Tu mluvil k českým lidem český člověk, a vypravoval českým přirozeným jazykem, jak divně to nadpřirozené Slovo Boží na českou duši a na české srdce účinkuje, a jakých to dílo Boží při české duši nabývá způsobů. *Písmo svaté* kázal kazatel Hus a žádnou lidskou moudrost. Bylo to však při něm zcela jinak než skoro všude za našich časů.

Písmo svaté jest pravda, a pravda zůstane arci pravdou, byť si celý svět volal, že to není pravda, ale mnohdy, jakmile bere pravdu člověk do úst, se v okamžiku ryzá pravda zvrhne v lež. Ten tu káže, „že není spravedlivého ani jednoho, není rozumného, není, kdo by hledal Boha; všickni se uchýlili, spolu neužiteční učinění jsou; není, kdo by činil dobré, není ani jednoho. (Řím.&nbs;3. 10–12.) A to jest jistě svatá pravda, ale kazatel jest ve svých očích ten nejdokonalejší člověk; jenom prý sem tam nějaká křehkost. Není-li pravda, že ten člověk v hrdlo lže? A on káže dále, že lidé spravedliví učinění bývají *darom milostí jeho*, skrze vykoupění, kteréž se stalo v Kristu Ježíši, jehož Bůh vydal za smírce. (Řím. 3, 24–25.) A to jest tak svatá pravda, že sám ďábel nechtě musí přisvědčit, ale ten člověk, třeba že si o Kristu plíce skoro do čista vykřičel, toho Krista Spasitele přece nezná, jsa slepý vůdce slepých. Či záleží království Boží v řeči? Ne, „nezáleží v řeči království Boží, ale v moci“. (1 Kor. 4, 20.) Jistě, ty kážeš pravdu, ale mrtvou pravdu, a když sám sebe nemáš v kázni, jen si to nech. V tvých ústech jest to všecko ryzá lež. – A ten tvůj charakter? Charakter předpokládá život, a to mravní život; toho však tam není, a být nemůže, kde pravda zemřela, a kde živoří lež. S Husem jest to zcela jinak. On káže svatou pravdu, tu věčnou a od věků již zvěstovanou, ale tak, jak ji on sám na sobě a při sobě zcela zvláštně, totiž osobně zakusil, tak že to vypadá, jako by ke každému kázání posluchače svolával slovy žalmistovými: Poďte, slyšte, a vypravovati budu, kteří se koli bojíte Boha, *co jest učinil duši mé*. (Žalm 66, 16.)

Tuto několik vzorků. V kázání na 1. neděli po zjevení Páně mudrcům praví: „Aj, teď otec a máti chtěli jsou, aby Ježíš byl neostal v chrámě, a Bůh Otec chtěl, aby ostal v chrámě; a protože Ježíš dí, že musil jest býti v chrámě, aby mistry učil, jakož mu jest Otec nebeský rozkázal. Proti tomuto naučení svatému jsou obecně lidé a zvláště kněží, jenž více váží přikázání lidské, než přikázání Boží, a tak více poslouchají člověka nežli Boha. A tak jsou zavedli bludně poslušenstvím lid kněží, že mnozí praví a kází, že cožkolivěk přikáže papež, to mají lidé učiniti neb držeti, jako by papež nemohl poblouditi; a nechtí pomněti, že mnozí papežové byli jsou kacíři.

„Pak druzí praví, že ač co přikáže vyšší, jako biskup nebo papež, zlého, ještě má poslouchati nižší; neb on hříchu nebude míti, ale ten, jenž přikazuje. Ďáblův jest tento šíp, jenž by každého uvedl v své poslušnosti, nedbaje, že on bude vinen, tak člověka v hřích zaveda. Protož ani ten, kdož přikazuje co zlého, ani ten, kdož poslouchá, bude bez hříchu; neb dí Spasitel: Povede-li slepý slepého, oba v jámu upadnete. A mluví to Spasitel o prelátech, jenž jsou pro své ustanovení přestupovali Boží přikázání.“ – Tedy že papež není neomylný, ale že se mnohý hodně zmýlil, a kdo se dá slepě vést, že to sám odnese!

V kázání na 2. neděli po velikonoci se čte: „Potom když v tom roku nic nebylo k vysvobození Slova Božího, opět jsem kázal, a vždy jsou službu stavili; a to stavení ďábelské že veliký nátisk v lidu učinilo, ano nechťi křtíti ani mrtvých pochovávat, a boje se pohromu velikého v lidu, opět jsem ustoupil. I nevím, dobře-li jsem učinil čili zle, jako nájemník, a pomohou-li mně tyto příčiny, abych nájemníkem nebyl. Než to mne těší, že ten mám úmysl, že, bych věděl, že tím hřeším, tehdy v naději Boží chtěl bych život ten složit, a odvážiti se jich stavení služby, jenž mne nejvíce drží proto, že lid nechce se povážiti pro pravdu Boží, aby bez jich služby pobyl, a pochovával se leckdes, a dítky by sami křtili v takou nouzi, až by Pán Bůh i rozedřel ty antikristovy síti.

„A pak nynější zpětní svatí kněží tak jsou se z ustanovení antikristova ohradili, že vezme-li kdo co knězi a ještě spravedlivě, neb dopadnou-li kněze v cizoložství neb v loupeži, tehdy ihned staví službu Boží, víže-li cizoložníka neb loupežníka kněze; pakli dájí knězi políček v krčmě v sváru, an se o kostky neb práznou ženu vadí, tehdy poženou a klnou; pakli okrvaví kněze ale, staví službu a pudí do Říma, řkouce, že nemůže nižádný než papež rozhřešiti toho, jenž kněze okrvaví. Ale když kněz člověku kterému nohu neb ruku utne, aneb zabí člověka bez viny, toho kněze neklnou ani službu staví. Proč? Neb čert čertu oka nevykline. A ještě řkou: Tent' jest kněz statečný, jenž smí chlapa s housle urubiti.

„A tak kdož káže, že kněží jsou bohové, že jsou Boží stvořitelé, že mají moci spasiti i zatratiti, koho chtějí, že nelze nižádnému bez nich spasenu býti, že nemá jich nižádný trestati, že oni mají, co jest nejlepšího, snísti, spíti i zedrati, kdož tak káže, ten jest nejlepší kazatel, a ten má kázati; ale kdož káže, aby kněží nesmilnili, lidí lakomstvím a svatokupectvím neloupili, žen cizích nechali, na jednom obroku dosti měl ten, který by byl hoden, a s lidem pracoval, aby nesvatokupčeli v svátosti a v obrocích, tomu ihned přezdělí hánce kněžství svatého, zkazitele svaté církve, a že jest kacír, a nemá kázati.“

Na neděli pak devítiník: „A věz, že velmi jest těžké čtení v tom kusu o reptání, jako ve všech čteních, a jáť znám, že nerozumím jemu. – A tento rozum šel by na to, že by Kristus všecko čtení na to vedl, aby lidé statečně v církvi svaté pracovali, a pracující, aby nedomněli

se, by jako z práva měli mítí království nebeské, alebrž z veliké Jeho milosti. Neb nic sám od sebe, jelikožto od sebe, nemůže člověk na Bohu zasloužiti. –Konečně na tom ostávám, že každé slovo Kristovo jest pravé, a kteréhož nerozumím, to jeho milosti poroučím, maje naději, že po smrti urozumím.“

Takto kázal, sám jsa vtělené kázání, a kdo jej poslouchal, pociťoval, že z něho plyne zvláštní moc. Nebyla to slova, nebyla to řeč, nebyla to osobnost ani posuňky, nebyla to nadšenost ani duchaplnost, – bylo to vše dohromady, ováto a oživeno životem z Boha, oživujícím vše, co se s ním jakkoli sdružilo. „Kdo věří ve mne,“ praví Spasitel, „řeky z břicha jeho poplynou vody živé.“ (Jan 7, 38.)

A on v Něho věřil, v toho Ježíše ukřižovaného, a ne toliko hlavou, anebo jen ústy. Tu se pak prýštily divné věci, a přec vše proudí z jednoho pramene, a nese se k jednomu cíli. Žádné báchorky, žádné povídačky, žádné legendy, ale všudy a ve všem Písmo, pravda a život, a to bohatě.

Takový byl Hus, *kazatel lidu*, a co do ducha se Hus, *kazatel kazatelů*, od něho pranic nelišil. Řeč jest jinaká; místo češtiny latina, místo muže z lidu učený mistr. Co však kázal v Betlémě, kázal též na synodě, pokání, milost v Kristu, vděčnost z vykoupění, jevící se v radostném plnění Božího pořádku, – jenom s tím rozdílem, že tu neměl před sebou své stáde i s těmi „v Kristu milými bratry ševci, krejčími a písaři“, jak je pozdravoval z Konstace, ale že měl před sebou učené i neučené kněze, a v jejich čele samého arcibiskupa, a pak že símě jeho padalo v Betlémě na úrodnější a plodnější půdu než na synodech, kdež se jeho kázání jakoby svrhovalo v sůl a trní, padající posluchačům do očí.

Hus zůstal i v tom na synodě tentýž, jaký byl v Betlémě, že nedbal na osobu. Pravda mu šla nade všecko, a ať přišel kdo přišel, musil si ji, chtěj nechtěj, nechat líbit. „Jsou mnozí mezi vámi, kteří se opilstvím mnohem více hanobí než laikové, kteří s hůlkou chodí do hospody, když laikové spějí ku prahu oltáře; a když se vracejí, nemohou ani jít, tím méně mluvit; a co by se na ně co kněze slušelo, dokonce nevědí. – Na vašich hostinách se předkládají dražší a vybranější lahůdky a u větší hojnosti než u měšťanstva a samé šlechty, tomu Ježíši Kristu ukřižovanému jakoby na posměch. A když si tak tělo v libostech hová, tu započnou necudné řeči. – Jsou mezi vámi kramáři, kupci a podobní lidé, kteří zboží, koně, víno prodávají. – Jsou mezi vámi lichváři, lidé, kteří i zpověď vyzrazují, – kteří chodí k tanci a na lov, pro ptáky a zvěř spásu duší zanedbávající, – chléb daný sobě od pobožných duší za almužnu dávají raději svým psům nežli chudým. – V kostele člověk zřídka kdy co slyší, co by jej vzdělávalo, ale za to zpěv divokých kudrlinek, co by uším hodně lahodilo. A skrze dvěře, které jsou Ježíš Kristus, že do úřadu také nevešli, ale jinudy, kdežto by nikdo neměl nižádný církevní úřad si

zaopatřovat, ani násilím, ani prosbami, ani za peníze, ani za žádnou službu, žádným pokrytstvím, a ze žádných tělesných žádostí, ale aby každý čekal, až jej Pán sám povolá, jenž jedině k takovým úřadům člověka připravit dovede.“

Qualis rex, talis grex, jaký pastýř, takové stádo, a proto má sebe Hus v plné kázni, aby byl vzorem svému stádu; a proto také co nejpřísněji vystupuje proti těm, kteříž opovrhující všelikou kázní, jsou svým stádům vzorem všemožné rozpustilosti a nezbednosti. A i tu nešel svou cestou, nýbrž tou, kterou se již jeho Spasitel Ježíš Kristus ubíral, kázaje pokání všem lidem, zvláště farizeům a zákonníkům, kteří povolání jsouce vésti lid k spasení, uvrhovali jej u věčnou zkázu. Tuť kousek na ukázkou, jak kázával Husův mistr:

„Běda vám, zákonníci a farizeové, pokrytci, že zavíráte království nebeské před lidmi; nebo sami tam nevcházíte, a těm, kteříž by vjíti chtěli, vcházeti nedopouštíte. Běda vám, zákonníci a farizeové, pokrytci, že zžíráte domy vdovské, a to pod zámyslem dlouhého modlení, protože těžší soud ponese. Běda vám, zákonníci a farizeové, pokrytci, že obcházíte moře i zemi, abyste učinili jednoho novověrce, a když bude učiněn, učiníte jej syna zatracení dvakrát více, nežli jste sami. Běda vám, zákonníci a farizeové, pokrytci, že dáváte desátky z máty a z kopru a z kmínu, a opouštíte to, což těžšího jest v zákoně, soud a milosrdenství a věrnost. Tyto věci měli jste činiti, a oněch neopouštěti. Vůdcové slepí, kteříž cedíte komára, velblouda pak požíráte. Běda vám, zákonníci a farizeové, pokrytci, že čistíte po vrchu konvice a misy, ale uvnitř plné jsou loupeže a nestřídmosti. Farizee slepče, vyčist' prvé to, co uvnitř jest v konvi a v mise, aby i to, což jest zevnitř, bylo čisto. Běda vám zákonníci a farizeové, pokrytci, že jste se připodobnili hrobům zbilným, kteří sic zdadí se zevnitř krásní, ale uvnitř jsou plní kostí umrlčích i vši nečistoty. Tak i vy zajisté zdáte se lidem spravedliví, ale vnitř plní jste pokrytství a nepravosti.“ (Mat. 23, 13–15. a 23–28.)

Tak Hus, a tak jeho učitel a mistr Ježíš Kristus, a není-li vidět na první pohled rodinný souvis? Jaký otec, takové dítky. Život pak, který pochází přímo z Boha, nemá dosti na shromážděních v té neb oné kapli, neobmezuje se na synody; on chce zasáhnout a proniknout, kde kdo jest toho schopen. Jak by byl tedy mohl Hus zůstat kazatelem Betlémským a kazatelem kazatelů na pražské synodě shromážděných! Hus *musil* být kazatelem celé země, celého národa, všech národů všeho světa.

VIII. HUS VELIKÁN CO REFORMÁTOR

Hus jest otec reformace, řekneme my, kdežto nejkrajnější demokrat tvrdí, že jest Hus otec revoluce, a katolík mu jen přisvědčuje. Arciť, to jinak nejde, – les extrêmes se touchent, – jako že nevěra a pověra jsou víc než příbuzny. Dobře ještě, že se o pravdu nehlasuje. Ze lži neudělá sebe větší většina, ano ani jednohlasnost, pravdu. Lež jest a zůstane lež, jako že pravda jest a zůstane pravda. A co jest reformace, a co jest revoluce?

Reformace i revoluce má něco společného. Obé působí změny mnohdy přehluboko sahající. „Staré věci pominuly,“ praví Písmo, (2 Kor. 5, 17.), ale co se tam dále praví: „Aj, nové, všecko učiněno jest,“ se už říci nemůže, aspoň ne o obém. Reformace ruší staré, a revoluce ruší staré, ale už v tom rušení se jeví rozdíl. Při reformaci se sesypá, co už na vlastních nohou státi nedovede, kdežto se v revoluci podrážejí nohy něčemu, co, ač neduživé, mělo přece v sobě dostatek životních podmínek. V reformaci rozmítá bujný dub svými kořeny obruče, jež mu oužily život, a roste tím bujněji dále, kdežto v revoluci puká parní kotel. Stroje se zničily, lidé se zabili, stavba porouchána, pára jest ta tam, a kotel se dostal mezi staré železo.

Reformace boří, aby proklestila cestu novému životu, to jest jinými slovy, život sám si klestí o své síle cestu, arciť nehledě na to, co se před ním sesype; revoluce však razí dráhu myšlenkám, jež, nejsou-li právě holý nerozum, nemají dost síly, aby se samy uskutečnily. Tu se boří, a při tom to zůstává; tam se boří, a *současně* již nové stavení buduje. Neboť život nemůže a nesmí ani na okamžik přestat; jinak bere za své. Revoluce usekává chorému tělu krk, a staví useknutou hlavu na ramena – mrtvole; reformace zajíždí krku do živého, a vymývá rány olejem a vínem. Neduh jest odstraněn, a původní život pučí v zdravém těle novou silou. Jen skutečným překážkám života se odpomohlo, ano ten život sám si pomohl, tak že to slovo reformace jest pro takový zjev života výraz přes příliš mechanický; kdežto v revoluci vyhovuje se libůstkám obyčejně dost nejasným. Ze zboženin se již přestalo kouřit, mrtvoly jsou již odmeteny, ale nový život – ten se posud nedostavil. Ó, což bořit! To každý dovede. Ale růst! Smrt neroste. Nuž pak: Jest Hus otec reformace anebo revoluce?

Bible jest kniha života, a brání život. Proto se nikde revoluce neujmula, kde se ujmula Bible; a kdekoli se počínala revoluce ujímat, štvála Bibli z města. A tu stojí Hus, zvedaje otevřenou českou Bibli. To dělá rebellant? – Vyrvete mu ji z rukou, a Hus není Hus. Hus jest otec reformace, a v jistém, a to zde rozhodném ohledu, jest při něm více zpátečnictví než pokroku. Jistě, mrzké jest to slovo zpátečnictví, ale tu jest na svém místě a ve svém právu. Zpátky ku pramenu! Čistý pramen, a ty kalné proudy se nám honem zčistí. Hus nového pranic

nepřinesl. Ctihodnou antiku bez vady a vrásky obsypala nevkusná ruka nestoudnými kotoučky a šňůrkami, obrázky a libůstkami, – učiněné rokoko! A tu jde muž, a ne lidskou silou a ne lidským vkusem strhuje bez milosti všechny převrácenosti a nerovnosti, a obnovuje klassickou přímou a jednoduchost Písma svatého.

Arciť povstává nová otázka. Měl Hus k takové reformaci právo? Církevní opravy se konaly církevní cestou. Hus si měl hledět svého. – To zní tak, jako by si Hus již ve svém mládí byl umínil, že bude reformátorem, a jednal dlé jakéhosi do podrobně vypracovaného plánu. Chudákovi něco podobného ani nenapadlo. Hleděl si svého, a to mu dalo právo, a s právem povinnost, aby hledal a vyznával pravdu. A kdo má jen dost málo smyslu pro pravdu, neptá se, má-li právo mluvit pravdu. Pravda má a musí mít vždy volnou cestu, a nemá-li jí, člověče, tvá jest to vina.

Již dávno před Husem volal Tóma ze Štítného: „Ó by mnozí znamenali, *co se praví, a nedbali, kdo to praví, ano i po mrzutém žlebu často teče čistá voda,*“ – když mu lidé předstírali, že, nejsa mistr, není k rozebírání hlubších myšlenek oprávněn. Buď si křečící anebo tkadlec, pravdu musíš zastávat, jako ten učený. Pakli že on ji zapře, ty ji vyznej, a spas duši svou, byť bys se tím o celého světa přízeň, ba o ten milý život měl připravit. „*Paleč přítel, pravda přítel; když jsou oba přátelé, tu jest svatou povinností dáti pravdě přednost,*“ řekl si Hus. Pustil Paleče, a mluvil pravdu. Jak? – Co na tom, jaký jest žleb, ano jest jisto, že se pravda bude zdát jistému druhu lidského pokolení *vždy* mrzuta, ať již teče po žlábkách mramorových nebo po smrkové troubě.

Církev by si měla arciť sama pomoci. Ale což, když se k tomu nijak nemá, ano, když ani neví, jak jest nezuživá, a že jest jí důkladného léčení zapotřebí? Když nemocný v horečce o sobě již zase ví, tu jest čaka brzkého se uzdravení. Nejhuře bývá, když se nemocný pomínul smysly. Dělejte si co dělejte, on neví o ničem. Ó tu pomoz, kdo jen můžeš! – Církev sice cítila za doby Husovy, že jest churava, a svolávala své údy ku poradě, jak by se vyléčila. Co jest však všecko platno, když nemoci nikdo nerozumí. Mají to být nevinné vyrážky na kůži, a zatím jsou to souchotiny v nejvyšším stupni. Život již již dochází. A tu se objeví takový muž, takový člověk, takový Čech, takový kněz a kazatel, takový mistr, a nepíchá, neřeže, aniž pálí, ale směle tvrdí, že se od toho všeobecného neduhu žádným obyčejným příkladem církvi nepomůže, že jest život až do kořenů nakažen, že staré věci musejí pomínout, aby vše nové bylo učiněno. A místo díků spílá církev Husovi novotářů a kacírů, a zaplatí mu hranicí.

Kdo měl pravdu? Kdyby rozhodovala většina hlasů, jistě byl Hus novotář a kacír, hoden toho, čeho se mu dostalo. Ale Hus kacírství rozhodně od sebe odmítá: „Kdo si za peníze kupuje duchovní úřady, ten jest kacír; anebo kdokoli se neustupné slovem nebo skutkem

Písmu svatému přičí, ten jest kacíř,“ připsal Hus r. 1414 k zrádnému svědectví, jež proti němu vydal mistr Ondřej z Brodu. A kdo pak se přičil neustupně slovem i skutkem Písmu svatému, Hus či církev, jež jednohlasně Husa odsoudila? Tolik jest jisto, že Hus častokráte žádal, by se mu kacířství dokázalo z Písma, ano se jen z Písma dá dokázat, a nikdo toho nedokázal. Že pak byl Hus v jistém smyslu *novotář*, to se samo sebou rozumí, jenom že to není právě zásluhou Husovou.

Kde jest život, tam se to hýbe, a musí tam být neustálé novotářství, nemá-li život zahynout. To jest právě podstatou života, a v tom vězí jeho tajemství, že nezůstává na tom samém místě, nýbrž se neustále obnovuje, a že se počíná rušit, jakmile zůstane stát, ať jest to život jakýkoli, tělesný nebo duchovní. A v Husovi byl život, jarý, nezkažený život přirozený, a při tom ve zvláštní míře život duchovní, jenž celého Husa pronikl a celou jeho duši ve svou pojal službu. Nejen že byl jeho rozum osvícen, takže mocně na to ukazoval, v čem vězí neduh církve, – vždyť člověk může předobře znát, co by se mělo konat, a přec to nekoná, ano, nechce, a když chce, vidí že nemůže, – celá jeho bytnost se nesla k Božímu dílu, jsouc puzena zvláštní mocí, tím životem Božím.

Do staré nádoby lil tu Hospodin nové víno, ale nové víno musí mít novou nádobu, ana by se stará rozpukla, a víno by se vylilo. (Mat. 9, 17.) Proto se Husova nádoba stará v dílně Hospodinově obnovovala, a toto Husovo se obnovování, anoť se nedělo nikde v zákoutí, ani potajmo, jest spolu též jeho dílo reformátorské. Že se pak jeho obnovení nestalo najednou, nýbrž pozvolna, jest i jeho dílo pozvolné, takřka samorostlé; a že se obnovení to neukončilo, an je překazila předčasná smrt, jest jeho dílo jen tak dalece skutečnou reformací, jak dalece odkázal církev s celým jejím životem i učením ku pramenu života, k Písmu. A proto nejedná se nám o to, do podrobna vypsati vše, proti čemu Hus vystoupil. Na tom zajisté nezáleží. Vždyť by musil ještě proti mnohému vystupovati, kdyby mu byl Pán Bůh popřál delšího věku. Ale na tom nám záleží, že *Hus proti tomu, proti čemu vystupoval, vystupovati musí, protože ho k tomu donucovalo Písmo svaté.*

Začal, jak by se zdálo, zcela nevinně. Vystoupil proti *pověřám*. Ve Vilsnaku klaní se lid třem kapkám krve Kristovy, a Hus dokazuje z Písma, že po z mrtvých vstání a na nebe vstoupení Páně z Jeho těla na zemi praničeho nezůstalo, a zůstat ani nemohlo, a že vše, co se kde ukazuje, jest holý podvod. Ať jsou jeho důvody, když se na ně se svého stanoviska díváme, místem dost nedovedny, – věc, o kterou se Husovi jedná, jest správná a založena na Písmě, takže i arcibiskup Zbyněk s celým učením pražským jeho spisek schválil.

Již pak v tomto prvním reformačním kroku Husově vězí zárodky k následním. Ve Vilsnaku byl lid balamutěn a odírán. Od koho? Od kněží, a kněz Hus toho nezamlčel. Že se to

netýkalo přímo českých kněží, byl s tím celý svět spokojen. Ale tu doma vidí Hus totéž balamutění a odírání lidu, a měl by mlčet? Směl se na to dívat, jak se pastýři sami pasou, tuk jídají, a vlnou se odívají, což tučného zabíjejí, stáda však nepasou, tak že rozptýleny jsou, nemajíce pastýře, a rozptýleny jsou, jsou za pokrm všelijaké zvěři polní? (Ezech. 34, 3. 5.) Kněží by mu byli milerádi dovolili mlčet, ale v Písmě se praví: „Synu člověčí, strážným jsem tě postavil nad domem Izraelským, abys, slyše slovo z úst mých, napomínal jich ode mne. Když bych já řekl bezbožnému: Smrti umřeš, – a nenapomínal bys ho, abys ho odvedl od cesty jeho bezbožné, proto, abys ho při životu zachoval; ten bezbožný pro nepravost svou umře, *ale krve jeho z ruky tvé vyhledám.*“ (Ezech. 3, 17–18.) Tak se to čte v naší Bibli, a tak se to četlo v Bibli Husově, a neměl on napomínat a varovat?

Nejdříve varoval lid, jenž sám k němu přišel, aby se dal varovat; pak varoval kněžstvo, když byl vyzván, aby jim na synodách kázal. Že bylo proto zle, že byl oheň na střeše, to jest vedlejší věci. Husa pudilo Písmo, a Hus se dal pudit. A i tu jde on hned ke kořenu: „Vy kněží ani k tomu úřadu nepatříte. Jací jste, vy už jinak ani jednat nedovedete. Proč se tlačíte k takovému povolání!“ A tu bez milosti odkrývá všechny zlořády a nešvary souvisící se *svatokupectvím*. Co jej k tomu navádí, to jest zas Písmo. „Peníze tvé budťež s tebou na zatracení, proto že *jsi se domníval, že by dar Boží mohl být zjednán za peníze*. Nemáš dílu ani losu v této věci, nebo srdce tvé není upřímné před Bohem.“ (Skutk. apošt. 8, 20–21.)

Ale *co se mluvilo*, na to se nedbalo. Kněží jen viděli toho, *kdo mluvil*, a pro pravdu se člověk nejvíc zlobí, dnes jako před 500 lety. Hus však nedbá na to, kdo se zlobí, ale rozvažuje si, proč se on asi zlobí; hledí si svého Písma, a při tom podmaňuje tělo své, a v službu podrobuje, aby snad jiným káže, sám nebyl nešlechtný. (1 Kor. 9, 27.)

A tu se přížene Václav Tiem z Pasova do Prahy na trh s odpustky. Bubeníci jdou před ním, a vyhlášují na všech náměstích, že se člověk může dostat do nebe – za peníze. Tu a tam že jsou přikovány truhly pro peníze; aby každý přišel, že se s panem Václavem Tiemem domluví. Na venek se panu Tiemovi neráčilo; prodal to tam ve velku menším obchodníkům. Nebe za peníze, a kdo nemá peníze, bere se také jakékoli zboží! – A tu se Hus koří Písmu a bere tělo své na uzdu, aby, jiným káže, sám nebyl nešlechtný. Měl tu mlčet? Směl tu mlčet? Ó mluvit tu bylo velmi těžko! Tiem nepřišel samochtě, jsa toliko jednatelem obchodního domu, jehož jméno tenkrát znělo římský papež, svatý otec, hanebník Jan XXIII., a ten hned z prvopočátku každému krutě vyhrožoval, kdo by se opovážil proti těmto odpustkům toho nejmenšího namítat.

Arcibiskup mlčí, král mlčí, a ten a onen si cosi šeptá. Ne, tu se musilo *mluvit*, a když nikdo nemluvil, mluvil Hus, a to zcela jasně, latinsky i česky, ve školách i na kazatelně. „A to

vše pochází od antikristových poslů, falešných kazatelů, jenž peníze honíce na lidu k svému lakomství, pýše, rozkoši a smilství, *dávají za peníze hříchů odpuštění*, pravíce, že papež jest zemský Bůh, jenž má moc dávat, komuž chce, a když chce, odpuštění hříchů. Ale nepraví lidu, že Kristus dí: *Nebudete-li se hříchů káti, všichni zahynete.* (Luk. 13.) – Ano tu (v Římě) jest vrch vši antikristovy zlosti, pýchy, lakomství, smilství, pokrytství i svatokupectví, tak že od Říma až do Čech svatokupectví a lakomství se vylilo. Neb prodávají a kupují arcibiskupství draže než mnohá v Čechách panství, a odpustky dávají v nájmu, jakož který antikristův posel může utržiti, aby mohl více na lidu sprostném vylouditi.“

A nejenom káže, Hus také píše proti odpustkům, a hned na počátku toho spisu takto se ohraňuje: „Vyznávám, že nechci nic tvrditi, co by Písmu, jenž zákon Kristův v sobě obsahuje, anebo Jeho vůli se přičilo. A budu-li od někoho z církve anebo od kteréhokoli jiného stvoření poučen, že jsem v tom, co nyní chci říci, na omylu, milerád to veřejně a pokorně odvolám.“ Hříchů může jenom Hospodin odpouštět, právě proto, že se člověk těmi hříchů *proti Němu* provinil, a když je odpouští kněz a papež, jsou to jalová slova. Kněz jenom *zvěstuje* odpuštění hříchů, a to podmíněčně. Kdo učí jinak, jest kacír, tedy v tomto pádu sám papež, a takovému papeži se vzepřít, jest každého dítko Božího svatou povinností.“ – To jsou Husovy důvody proti odpustkům, a s nimi proti celému papežství, jaké bylo, a jaké jest. Nebo když kazatel od sv. Jiljí Jan Peklo proti Husovi svědčil, že se v kázání jednom pronesl: „Můžeme zcela dobře být i bez papeže spaseni,“ připsal k tomu Hus r. 1414 bez obalu: „Ano, tak tomu jest.“ A jinde napsal: „Běda těm, kdo, ač vidouce při papeži skutky Kristu přímo odporne, nazývají jej nejsvětějším otcem.“

Tu arciť, kde měl Hus před sebou bludy, jež se daly pěstí omakat, nemohlo býti o *neomylném* papeži ani řeči. Něco takového bylo pro *naše* osvícené století uschováno. Neomylným byl pro Husa jedině ten živý Bůh a Jeho Písmo, nám lidem svěřené; a toto Písmo jest ten jediný pramen veškeré Husovy reformace. Ať se dokáže, že se to a ono s Písmem nesrovnává, a on se toho právě tak věrně zřekne, jak věrně se toho nyní drží.

Husova reformace nesestává tedy v ničem jiném, než že divným řízením Božím odhalil divnými nálezy lidskými zasypaný pramen života, Písmo svaté, a že je celému světu odkázal za pravidlo víry, s náním: Podťte, okuste a vizte. A proto se Hus se žádným z pozdějších reformátorů nijak nedá porovnávat, jako že i kořen neb kmen nemůže být porovnáván s ratolestí obalenou ovocem. Luther neukazuje už pouze k Písmu. On již ví, co v něm tvoří tepnu, a volá: „Krev Krista Ježíše, Syna jeho, očisťuje nás od všelikého hřichu,“ (1 Jan. 1, 7.) a „Protož za to máme, že člověk bývá spravedliv učiněn věrou bez skutků zákona.“ (Řím. 3, 28.)

Ne snad, že by to Hus byl nevěděl. Jeho víra nemohla býti jinaká, než kteréhokoli pozdějšího reformátora, a v jeho „Provázku třípramenném“ čteme: „Vždy pravda jest, že kdož věří v Boha, a že Ježíš jest Syn Boží, ten má život věčný, a ten milovně a živě svět přemáhá, totižto zlé hříšníky, nepřivoluje s nimi k hříchu smrtelnému; neb ten není mrtev, ale jest živ *věrou spravedliv jsa*, jakož dí prorok Abakuk v 2. kap.: „Spravedlivý z víry živ jest.“ Ale Luther tu stojí co muž v plném věku, kdežto Hus o celých sto let mladší, sotva dospěv k duchovní mužnosti, již se zas ubírá. Sám nepřišel, sám neodchází, a Ten, jenž Si jej zbudil ke Své práci v církvi, propustiv služebníka, neupustil od práce, a na věky neupustí.

Hus nepracoval *o svém*, ani *svou* silou. Byl toliko pouhým nástrojem, ale nástrojem vědomým, mužem to Božím.

IX. HUS MUŽ BOŽÍ

S Husem se tropí modlářství, ne proto, že to byl muž Boží, ale právě proto, že nikdo nepomyslí, že, čím Hus byl, a co vykonal, nebyl tím a nevykonal to sám ze sebe, nýbrž co muž Boží. Jeden ho vychvaluje až do nebe, druhý ho snižuje až na prkna, a oba nevědí, proč. To dokonce nikdo neví, čím se Hus tak provinil, že se musí dnes ubírat tou samou dřevěnou cestou, kterou se včera ubíral „farář z Podlesí“, a kterouž se zejtra v nejlepším pádu poberou „Svatojanské proudy“. Kdyby se chudák na tom jevišti skutečně objevil, jak by mu asi bylo, a co by říkal té přízni tolika diváků, z nichž Bible nikdo nezná, a byť i znal, na ni nedbá. – „Aj, náš Hus, jaký to velikán!“ – Jenom škoda, že jest tak veliký právě v tom, čemuž ty nerozumíš. Člověče, nejdřív čist a čist, co Hus čítal, a zkoumat a zkoušet, co Hus zkoušel a zakoušel, a pak Husa chval anebo, budeš-li moci, třeba haň. Na jeviště jej pak jistě nepovlečeš.

Hus jest muž Boží, jeden z těch ohromných charakterů, kteří ani nevědí, jak jsou velicí, až je divné řízení Boží, ty tak zvané okolnosti, donutí, že rozhalí svou neobsáhlou rozsáhlost. „Nebylť jsem já prorokem, ano ani synem prorockým, ale byl jsem skotákem, a česával jsem plané fíky. Ale Hospodin mne vzal, když jsem chodil za stádem, a řekl mi Hospodin: Jdi, prorokuj lidu mému Izraelskému.“ Tak se brání prorok Amos (7, 14–15.), když mu kněz Amaziáš zbraňoval, aby nekázal v Izraeli. A s Husem se dělo podobně.

Nějakého náhlého obratu při něm nepozorujeme, tím méně pak něco, co by jen dost málo zavánělo jakousi methodou. On roste bez vlastního přičinění, jako rozbřeskující se den, aniž by byl kdy mohl říci: Včera jsem Krista neznal, ale dnes Ho znám. On roste beze skoků, od kořínků vzhůru k nebi. Vše se vyvinuje zcela přirozeně, a on nikdy na to nepomyslí, co se

s ním stane, proti komu bude vystupovat, a jak bude na něho dorážet. Hus jest muž okolností: Zrnko, které by bylo nepozorovaně zahynulo jako tisíce jiných, kdyby bylo nepadlo v tu půdu, v kterou padlo, a kdyby se mu nebylo dostalo té vláhy, které se mu dostalo. Ty okolnosti se pak v životě Husově tak utvořily, že přivedly na světlo *muže Božího*. Vše musilo být právě takové, jakové to bylo, jinak by byl z Husa nikdy nebyl býval Hus. A naopak, právě takový, jaký byl, *musil* být Hus, mělo-li se skrze něho to vykonat ne jen v Čechách, ale po celém světě, co se vykonalo.

Takovou shodu okolností nezpůsobila žádná náhoda, jako že náhoda nic nezpůsobí. Tu působil Hospodin, ten živý pramen všeho života, chtěje Si dlé Svého způsobu připravit jednotlivce, aby skrze něho oučinkoval na celek. Cokoli se zajisté v království Božím konalo a koná, koná se skrze jednotlivce. Nikdy celý národ sám ze sebe nevystoupil, aby učinil nový krok na dráze duchovního života. Pravidelně chová se celek k tomu dílu jednotlivců více méně chladně; a kde se zdá, že se celý národ chápe díla Hospodinova na tomto světě, tam jest to pouhé zdání. Za celkem stojí jednotlivci řízením Božím k tomu připravení, jenž jej buď ženou, buď vedou, dlé toho, jaké jest národ povahy.

Všecky pak, jak celý národ, tak jednotlivce, buď vede, buď žene Pán všehomíra, jenž zmítá vlnami mořskými i celými národy, že to hučí a bouří. A sotva vece On slovo, aj, jak vše zas umlklo! – Svět jest divadlo. Tomu nejbídnějšímu červíku a nejskromnějšímu broučku jest vykázána právě tak určitá úloha, jako celým národům a jich vůdcům a svůdcům, ať již úlohu svou vědomě plní anebo nevědomě, dobrovolně anebo bezděky. A oni ji plní, i proti své vůli. Uspořadatel celé té opravdovské činohry vede shůry každou jednotlivou lóutku zde na zemi Svým nebeským drátkem, kam se Mu líbí, a činohra se výsledku nikdy nemine.

On sám, ten vůdce, skrývá se oku lidskému, a převyšuje dílem Svým všeliký rozum, dítkám Svým pak dal ke vši milosti ještě i ten úděl, aby, pokud jim zrak stačuje, pátrala po nebeských těch drátkách, jimiž je vodil a vodí ze tmy k předivnému světlu Kristovu.

X. HUS, JAK ROSTL

O Husově prvním mládí máme velmi málo spolehlivých zpráv. Narodil se v Husinci roku 1369, jak se praví, dne 6. července, tak že by to bylo bývalo v tentýž den, v který 46 let později pravdu Slova Božího svou smrtí spečetil. Jaké byli jeho rodičové povahy, mnoho-li měl bratrů neb sester, a jaké byly ostatní rodinné jeho okolnosti, nevíme, ač to musilo být pro celý Husův život veledůležitě, any právě dojmy prvního věku rozhodují nejvíce o celé

budoucnosti, anot' dítě svým rodičům a druhým dětem více nevědomě okouká, než se od nich později vědomě naučí.

V listu, daném z Konstace mistru Martinovi dne 16. června 1415, píše Hus: „Odporučuji ti své bratry. Ty můj nejmilejší, udělej jim, co můžeš. Pozdravuj –Kateřinu, jménem Husovu, jak doufám, čistou pannu. –Syny mého bratra mohl bys dát na řemeslo, proto že se bojím, kdyby přišli k stavu duchovnímu, že by se v něm nechovali, jak by měli.“ Z toho vysvítá, že jednoho bratra Hus jistě měl. Oni bratři, jež Martinovi odporučuje, jsou snad jeho duchovní dítky, ač by to mohli být též tělesní bratři, jelikož Hus duchovní dítky nazývá obyčejně bratry v Kristu Ježíši.

Dost však na tom, co víme o pozdějším celém Husovi. Z toho můžeme aspoň tušit, jaké musil mít počátky. Bystrý rozum dá se snad i později vzbudit, byť z počátku dost dlouho byl dřímá, ale hluboký cit se nikdy nevypěstuje. A z vůle, která již v mládí nebyla hnána do ohně i do vody, žádná škola ocel neutvoří. *Hluboký cit* zdědil Hus po rodičích, a s ním souvisí jakási *zbožná mysl*, na niž beze vší pochyby mocně oučinkovala v rodině panující *kázeň*.

Náklonnost k učení musil Hus brzy jevit, a když se vypravuje, že Hus často na skále u Husince sedával, zabrán jsa do čten!, jest to sice jen pověst, ale pověst s celou jeho povahou předobře se shodující. Jeho, jak jeden z našich spisovatelů praví, „poněkud nábožnější“ rodičové musili být, ne-li právě nejchudší, tedy také ne zámožní. Hus aspoň později o sobě napsal: „Když jsem byl žáčkem lačným, udělaje lžici z chleba, dotud jsem jedl hrách, až jsem i lžici snědl.“

Na nižší školy prý ho dali do Prachatic, a odtud do Prahy. To byla asi nejdelší cesta, kterou Hus ve svém mládí vykonal, z Prachatic do Prahy, aniž se zdá, že by se byl později dále po světě poohlédl. Cizinou nakažen do Prahy jistě nepřišel, co pak s sebou přinesl, to byla ta jeho hluboká mysl, nezkalená česká ryzost, bystrá hlava, pevná vůle, – samé to kovy, z nichž se daly razit berné peníze.

Ale s jeho *srdcem* to vypadalo právě tak, jak to, při vší zbožnosti, s každým srdcem lidským vypadá, pokud Ježíše Krista, ústy třeba již dávno vyznávaného, nezkusilo skutečně co *Spasitele*. „Také se klamají, kteří před ním (papežem), an tak jede, klekají, a i ti všichni, kteříž mní, by to *bylo* dobře, jakož jsem já mněl, dokud jsem *Písma a života svého Spasitele nedobře věděl*. *A již znám z Jeho daru*, že jest pravé rouhání Kristovo a zavržení Jeho Písma i následování.“ Tak svědčí Hus sám o sobě. Při vší tedy pobožnosti, ano snad pro samou pobožnost, jak se jí rozumělo a rozumí, Hus ani Krista neznal, ani jeho Písma. Když r. 1393, tedy v tomtéž roku, kdy se Hus již stal bakalářem svobodných umění, bylo vyhlášeno v Praze milostivé léto, a nabízely se odpustky, putoval Hus spolu s druhými na Vyšehrad, a

vyzpovídal se tam za *poslední své čtyry groše*, tak že byl pak nějaký čas živ o suchém chlebě. Bloudil jako druzí, ale i v tom bludě myslil to upřímně.

Na vysokých školách zanašel se tak zvaným svobodným uměním a bohoslovím. Tu se arciť zabýval také Písmem svatým, ale teprv na druhém místě. První místo v studiích bohoslovných zaujímal tenkrát malicherné otázky o věcech neméně malicherných. Vykládalo se učení středověkých bohoslovců, z nichž Petrus Lombardus zvláště vynikal, a jemuž Hus hlavní věnoval píli. Ve svých spisech uvádí jej přechasto, nazýváje jej „mistrem hlubokých smyslů“.

Aby byl pilen, k tomu jej snad již hmotné postavení dohánělo, a pak to již jeho povaha s sebou nesla. Mezi prvními neuvádí se nikdy, aniž by se však na tuto více méně formální okolnost směla zvláštní klást váha. K tomu se však podobá, že si u svých soudruhů ne právě tak svou učeností a bystrostí, jako svými způsoby, svou povahou a veškerým vystupováním neobyčejnou vydobyl úctu a převahu, tak že později na něj žalováno, *že se starší mistrové před ním své náhledy báli pronést*. K čemuž Hus připsal: „Ó ti bojácni! Proč by se měli ostýchat vyznat pravdu?“

Zásadu, kterou se při studiích spravoval, udal Hus takto: „Na počátku svého badání obral jsem sobě za pravidlo, kdykoli bych v jakékoli věci našel myšlenku zdravější, abych rád a pokorně ustoupil od předešlé myšlenky své, věda, že co víme, jest, jak praví Themistius, nejmenší část toho, co nevíme.“ Tu pak bylo zcela přirozeně, že se již na školách zabýval také učením Viklefovým, jež již tenkrát dělalo v Praze mnoho hluku, ač se tu doposud jednalo jen o věci čistě filosofické. Jistě též starší horliví kazatelé čeští, zvláště pak Milič, nezůstali nepovšimnuti. Ze by však byli měli na Husa jakýsi rozhodný vplyv, toho jsme se aspoň v Husových spisech nedočti.

Roku 1393 stal se Hus bakalářem bohosloví, r. 1396 mistrem svobodných umění, a dvě léta později počal již sám držet ve školách veřejné přednášky, o té pravé moudrosti snad ani nemaje tušení. Zastával již sice také bohosloví Viklefovo, nedávno do Čech přinešené, aspoň se r. 1414 na něj žaluje, jako by byl již okolo r. 1399 tvrdil, že při večeři Páně zůstává i po požehnání chléb chlebem; zdá se však, že při všech tehdejších hádkách o pravdu byl ještě více zaměstnán rozum než srdce. Na venek aspoň Hus mocně rostl. Byl již r. 1401 v takové vážnosti, že byl zvolen za děkana fakulty filosofické, a rok na to za rektora veškerého učení pražského.

Muž asi 32-letý, plný učenosti a horlivosti pro jakoukoli pravdu, učitel na vysokých školách, požívaje nadobyčejné úcty a přízně, – což kdyby takový muž byl zasáhnout Duchem svatým, což kdyby on v tomto svém postavení počal horlit pro pravdu Kristovu? Ó jistě

přízně by ubylo, ale co by mu vše přibylo! A kdo všechno by se s ním těšil z té *zakušené* pravdy?

A dlouho to již netrvalo, dílo Boží bylo již započato. Pardubičan Hanuš z Milheimu, králův dvořenín, a Pražan Kříž, kramář, těžce to nesli, že, ač bylo v Praze hromadu kostelů, čeští kazatelé musili se vzdor tomu po domech a kdo ví kady potloukat. Vystavěli tedy roku 1391 na Starém městě prostranný kostel, „kapli“, v kteréž by se výhradně česky vykládal *chléb života*, Písmo. Pročež kapli tu Betlémem, domem chleba, nazvali, zaopatřivše ji skrovnými sice, ale dostatečnými důchody. Duchovní se musil zavázat, že bude *každou neděli a svátek, dopoledne i odpoledne, Slovo Boží kázat*, a že to bude vždy sám osobně vykonávat, ne jako mnozí tehdejší kněží, kteří se nechávali zastupovat, aby mohli jinudy po zisku a vyražení slídit. Jak dalece by chtěl mše sloužit, zpovědi poslouchat, večeri Páně vysluhovat atd., ponechávalo se mu na vůli.

Roku 1402 bylo toto místo uprázdněno, vysoké školy navrhly 3 kandidáty, mezi nimi Husa, a rodina Milheimova rozhodla se pro tohoto. Hus se dal vysvětit, a nastoupil dne 14. března 1402 svůj nový úřad. Sám se do něho netlačil, to si mohl směle říci, an hmotně nebyl úřad ten dlé toho, aby se do něho kdo tlačil. Ale co vlastně nastoupil, Hus sám nevěděl. Tu jest muž plný života, rozpálený touhou po pravdě, neštítí se pro ni žádných hádek, muž hlubokého citu, upřímný a svědomitý, a jeho úloha sestává v tom, kázat neděli jak neděli, svátek jak svátek, a to dopoledne i odpoledne, ne Lombarda, ne Viklefa, ale *Písmo svaté*, to Písmo živé a mocné a pronikající nad každý meč na obě straně ostrý, a dotírající k srdci člověka co mohutné kladivo.

O tom nám Hus nevypravuje, jak mu bylo, když měl kázat, a musil kázat, a ono se mu snad nechtělo, ba on ani neměl co kázat. Měl dávat, a raději by byl bral; měl těšit a povzbuzovat, a obého mu bylo zapotřebí. Že se však Hus obšírně o tom nezmiňuje, z toho nevysvítá, že by se mu bylo tak nevedlo. Jemu se tak *musilo* vést. Ať mu jeho okolnosti sebe více napomáhaly, ať se lid již z prvopočátku k *českému* kazateli tulil, Hus okoušel na sobě moc Slova Božího, a ta moc se bez boje a bolestí, na mnoze i slzí, nezakouší. A to se stalo při Husovi v Betlémě.

Započalo to nepozorovaně. Hus aspoň nic nepozoroval. Žil, jak dříve žil, učil, jak dříve učil, hádal se právě tak, jak dříve se hádával, ale to slovo s kazatelnou Betlémské hlásané nedalo kazateli pokoje. Sledovalo jej neustále, ano pronásledovalo jej více snad než všechny posluchače. Aspoň byla jeho mysl dojmům života mnohem přístupnější. Símě pak vržené do země, má-li s dostatek vláhy, tepla a světla, konečně přece pučí. Pak jest to věc zhola

nemožná, aby se mysl, tak připravená jako Husova, ne dny, ale léta Slovem Božím obírala s tou Husovskou opravdovostí a hloubkou, aniž by se dříve později jevily toho následky.

První účinek Písma svatého při člověku, z něhož se má státi přítel Boží, sestává v tom, že člověka nadobro zničí. To milostné Písmo nezná žádné milosti. Vtírá se až do těch nejhlubších hloubí lidského svědomí, odhaluje všechny roušky, trhá všechny závoje, a co přivádí k světlu, jest hřích a hřích, a zas hřích, a ještě hřích. Co se zdálo člověku být maličností, to ho počíná děsit; čím si dříve jen tak pohrával, toho se již bojí; a jak byl dříve ve svých očích dokonalý, tak jest nyní v těchže očích dokonale snižen. *Člověk, zabývá se Slovem Božím, počíná poznávat svůj hřích*, to jest a křesťanské abecedy, která vždy a při každém začíná u tohoto *a* a ne u *ž*. Tak i při Husovi. Zabývá se Písmem, poznal svůj hřích. Pak si arcit' také všiml toho slova v Žalmích: „Vy, kteříž milujete Hospodina, *mějte v nenávisti to, což zlého jest.*“ (97, 10.)

Známost hřichu, pošlá z Písma svatého, a nenávist hřichu se nedá dělit. Kde jest jedno, tam jest druhé, a jako se ta celistvá mysl Husova pohroužila *cele* v hřích, a byla si ho nyní *cele* vědoma, tak ho započala *cele* a úhlavně nenávidět a i pronásledovat. Tu zajisté započalo to při Husovi tak významné horlení proti veškeré bezbožnosti. A jelikož on nebyl pokrytec, aby jinak kázal a jinak jednal, tu se též dvojnásobila touha vést před svatým Bohem také svatý život.

A to mělo zase své účinky. Lid Husa nejen *slyší*, než spolu i *vidí*. Proto se všechny oči obracejí k Betlémskému kazateli, a sama královna Žofie zvolí si jej za svého zpovědníka. Hus má přístup ke dvoru, a to také nezůstalo bez účinků. Král Václav nebyl sice dlé toho, aby se s člověkem, odhalujícím jakýkoli hřích, a bez ohledu jej mrskajícím, do nějakých důvěrnějších zapouštěl poměrů, ale své přízně mu odepřít přece nemohl. Arcibiskup pak Zbyněk z Hasenburku učinil mu, hned jak nastoupil úřad r. 1403, za pravidlo, *aby kdykoli by v jeho církevní správě shledal nějaký nedostatek, mu to v brzku osobně anebo, kdyby byl nepřítomen, písemně oznámil*. Tím jest Hus, a to beze všeho vlastního přičinění, zcela podlé řádu povolán k *činnosti reformační*. Maje v Betlémě za úlohu *kázat jediné ryzí Slovo Boží, tedy pravdu*, má nyní zřejmě a to z povinnosti, *vystupovati proti všelikým zlořádům a bludům*.

K tomu pak přišla jiná ještě povinnost, kterou se stal z kazatele Betlémského kazatel českého duchovenstva. Tentýž arcibiskup prohlásil jej totiž r. 1404 za kazatele na pražských synodách, jež se dvakráte do roka odbývaly, a Husovi přibývá tak ke kázání látky i práva. A jak dalece sám nekrněl, ale, Písmem se neustále obíraje, vnitřně rostl, přibývalo mu ke kázání chuti a odvahy, jakož i toho, co by měl kázat. Učení Písma sv., bezpočtukrát čtené, přestávalo

mu býti nezvratnou sice, ale přece jen lhostejnou pravdou, a stávalo se mu čím dále tím více tím, čím jest, *radostným poselstvím o Kristu, příteli kajících hříšníků*.

Tak to vypadlo s Husem v prvních letech 15. století. Nástroj to Boží, ne dělaný, nýbrž *rostlý*, a vždy ještě dorůstající, a sám nevědoucí, jak k tomu ke všemu přišel. Tak dalece jest ten reformátor ke své činnosti připraven, a vždy se ještě v skrytě připravuje. Jen ještě, aby jej Ten, jenž jej „učinil v skrytě, a řemeslně složil“, na světlo povolal. A On ho povolal. Roku 1404 byl Hus ještě s dvěma soudruhy od arcibiskupa vyzván, aby vyzkoumal, co se má soudit o rozkřičených krvavých hostiích v braniborském městě Vilsnaku, jimž se připisovaly mnohé divy. A Hus shledal, a ve zvláštním spisku obšírně dovedl, že jest vše pouhý blud a klam. Nikdo v Čechách nemá proti tomu co k namítání, a arcibiskup Zbyněk zakáže na základě Husovy zprávy co nej přísněji všechny pouti do Vilsnaku.

Dráha reformační byla takto nastoupena, a první krok šťastně učiněn. Tu se však Hus toliko *dotýkal* vředu na těle církve, do živého doposud nezajel, nemaje k tomu ještě dostatečně vycvičené ruky a schopného srdce.

Proto vždy ještě rostl. Čítal a kázal Písmo, Duch svatý štěpoval, Viklef zaléval, a Hospodin dával zrůst. Zajisté teprv když pravda Kristova stávala se věcí nejen Husova rozumu, nýbrž hlavně srdce, mohly i Viklefovy spisy náboženské míti pro něho skutečnou cenu, mohouce také tu teprv od něho opravdově býti zastávány.

Ale s tím také souviselo nevyhnutelně mnohé nepřátelství se strany lidské. Kněžstvo si byl Hus již dávno na sebe svými kázáními rozhněval, an jejich hříchy s toutéž přímostí a pravdou odkrýval, s jakouž to činil u lidu světského, nízkého i vysokého. Toť jim, ani přece ještě cítili, že by lidu sobě svěřenému měli vlastně sloužit za vzor, právě vhod býti nemohlo, jako že to pro ně nemělo příliš vítaných následků. Život svůj změnit nechtěli, nevědouce, že by to už ani nedovedli. Nezbyvalo jim tedy nic jiného než pomsta, a proto očerňovali Husa, kde a jak jen mohli.

Pravdou takto veřejně a právně mluvenou připravil se Hus o přízeň kněžstva, a pravdou veřejně a právně zastávanou připravil se též o přízeň arcibiskupa Zbyňka. Abrahamovi z Velenovic, kazateli u sv. Ducha v Praze, upíralo se totiž právo, že by směl kázat. On si je však přivlastňoval, ano tvrdil, *že má nejen on, ale i každý nekněz právo kázat*, pročez byl od arcibiskupa uvržen do žaláře. Hus se ho ujímal, a když arcibiskup vězně sice propustil, ale z celého svého obvodu vypověděl, psal mu Hus, že jest nyní donucen, jej dlé jeho přání na nedostatky v církevní jeho správě upozorniti. To že není v pořádku, když se bezbožní kněži beze všeho trestu jako neskrocení býkově volně potulují, pobožní pak, nehledajíce zisku, nýbrž zdarma se pro Pána v práci evangelisační vydávajíce, co kacíři u vězení drží, a pro

rozšiřování téhož evangelia vyhnanství snášejí. „Ó otče, jaká jest to pobožnost bránit, aby se nekázalo evangelium, což Kristus učedníkům Svým především přikázal, řka: Každé evangelium všemu stvoření. Protož, nejdůstojnější otče, otevřete oko vnitř i zevnitř, přejte pobožným, dejte pozor na bezbožné, nedejte si lichotit od nádherných a lakotných, ale mějte radost z pokorných a milovníků pravdy. Více bych psal, ale práce v evangeliu mně nedovoluje.“ – To Zbyněk nesnesl, a stal se Husovi z přítele nepřítelem.

Tak dalece již tedy dozrál Hus, že se osmělil *volnost* evangelia bránit proti samému arcibiskupovi. – Proč? – Proto, že jej to volné evangelium k tomu pudilo, dodávajíc mu též potřebné zmužilosti. Brzy mu však nastalo bránit samo *evangelium*. Vědouce kněží, že Hus arcibiskupovy přízně již nepožívá, vystoupili směle proti němu s žalobou, že podkopává úctu před kněžstvem vůbec, že zatracuje všecky, kdož berou peníze za duchovní služby, že si přeje přijít po smrti tam, kam přišel kacír Viklef, atd. A ač se byl Hus důkladně bránil, odsoudil jej Zbyněk beze všeho výsledku a soudu, a *zakázal mu další zastávání úřadu*.

Co má Hus *dělat*? Má se rozkazu arcibiskupovu podrobit, a najednou umlknout? Již stojí na rozcestí. V levo vede cesta do Říma, v pravo do Jeruzaléma, toho samého města, kde nás Kristus Svou krví vykoupil, a kde Jeho první kazatelé odpovídali biskupům a starším: „Jest-li to spravedlivé před obličejem Božím, abychom vás více poslouchali než Boha, sud'te.“ (Skutk. apošt. 4, 19.) Kterou cestou se pobere Hus? Koho má více poslouchat, Boha či lidi?

Hus arcibiskupovi slušně odpověděl, že by se ho byl měl dříve ptát, jako tam v Bibli: „Což to slyším o tobě?“ a spolu na to pamatovat, což Pán Ježíš pravil o těch, kteří v Jeho jméne d'ábly vymítali: „Nebraňtež jim. Nebo kdo není proti nám, s námi jest.“ Jemu pak že nikdy nenapadlo proti církvi nějak vystupovat. A při tom to zůstalo. Však ho Zbyněk do Betléma nepovolal, a Zbyňkovi nemůže on být po vůli. Hus stál v službě *jiného* pána, a proto *káže jako kdy jindy vzdor Zbyňkovu zákazu*.

To byl krok rozhodný pro celou Husovu budoucnost. Už dorostl. Nebo byl-li tento první krok správný, jsa s Písmem svatým v úplném souhlasu, – jako že byl správný, – *pak jest vše ostatní v Husově životě toliko dalším rozvojem tohoto prvního vzepření se proti rozkazům lidským*. Nejednalo se tu zajisté toliko o arcibiskupa, ale s ním i o papeže a celou církev, jak dalece jest ona viditelná.

Zřící se poslušnosti *papežské* nemohlo mu býti tak za těžko. Již dříve, než se počal v Betlémě opravdově obírat pravdou, byla dosavadní jeho úcta před hlavou církve hodně zviklána, a to ani tak Viklešem, jako papežem samým. Požíval zajisté tehdy ještě omylný a to

hodně omylný papež asi právě tolik úcty u lidu jako nynější neomylný, an se byl o ni svým chováním sám připravil.

Ano když tehdejších časů mohlo být více papežů najednou, kteří se mezi sebou hádali, kdo by vlastně byl ten pravý, jeden druhého zatracující, tu se musila každá hlubší mysl tou otázkou zabývat: Kdo jest to papež? Kde nabral své moci? A co se má o něm soudit? Tu se pak otázka: Jest-li vůbec papeže zapotřebí? podala sama, a Hus maje Písmo, neváhal odpovědět zcela zřejmě, že *i bez papeže může člověk býti spasen*. A když padla hlava, padlo i celé tělo církve, sestávající tehdy ne z věřícího lidu, nýbrž z nevěřícího kněžstva. A byť byl Hus měl před kněžstvem co kněžstvem sebe větší úctu, jejich život mu musil všechno kněžstvo již dávno zošklivit, i bez Písma, jež vymaňuje duše z poroby lidské, uvádějíc je v milou poddanost Kristovu.

Na počátku r. 1409, právě když se o to jednalo, mají-li Češi míti na školách pražských tři hlasy anebo cizinci, roznemohl se Hus na smrt. Mělo-li to jaký zvláštní vliv na celého člověka, nedá se určit. To jest jisto, že již tu hleděl Hus smrti tváří v tvář, aniž by ho byla smrt děsila. „Hled'te, já ležím jakoby ve smrti. Protož, pakli že zemru, prosím vás, zastávejte právo a svobodu národa našeho,“ pravil Hus se svého lůžka M. Ondřejovi z Brodu a M. Janovi Eliášovu. Ani zmínky o tom, že by to neb ono odvolával, jakož se při smrti stává, když si člověk svou minulost připomíná. Byla to tedy první zkouška, kterouž Hus přestál, aby tím pevněji a směleji pravdu Boží zastával, bude-li třeba, až do smrti na hranici.

Vše následující v Husově životě nepatří už ani tak k jeho zrůstu a vnitřnímu vývinu, jako k rozvinu a zjevení se toho, co se uvnitř bylo vyvinulo. Když arcibiskup Zbyněk odsuzuje šmahem knihy Viklefovy, odvolává se Hus k papeži. A když papež pod klatbou učení Viklefovo zakazuje, ano i Husovi Slovo Boží dále kázat znova zabraňuje, odvolává se Hus od papeže zle zpraveného k tomu, který bude lépe zpraven, a dostane se za to skutečně do klatby, třeba že, kde mu to svědomí dovoluje, své představené pokorně poslouchá. Když totiž Zbyněk „abecedář“ žádá, aby mu Viklefovy knihy byly vydány k spálení, vydá je Hus, ale zřejmě vyzná, že příčiny nenachází, proč by knihy ty měly býti páleny.

Na klatbu Hus mnoho nedbá, a hledí si svých svatých povinností, jak si jich vždy hleděl. A když jest volán k papeži do Říma, aby se ospravedlnil, nejde sám, ale pošle za sebe tři zástupce, a to hlavně za tou příčinou, že král Václav na to doléhal, aby se ta česká církevní otázka rozhodla v Čechách prostřednictvím nějakého papežského legáta, schválně k tomu účelu do Čech poslaného. Zatím se posílají poslové z Prahy do Říma, a z Říma do Prahy. Tu však vypíše papež r. 1411 válku proti osobnímu svému nepříteli Ladislavu, králi

Neapolskému, a zaslubuje úplné odpustky každému, kdo by se jí jakýmkoli způsobem súčastnil. Již se i v Praze nabízí za peníze svatost a spravedlnost.

Tím bylo arcit' vše vyjednávání s papežem u konce. Hus nemůže jinak, než že veřejně odkrývá, jak jest to nekřesťanské vypisovat proti někomu z osobních příčin válku, a že jest to zřejmé se rouhání jedinému Spasiteli Ježíši Kristu, když se hříchy za peníze odpouštějí. Všechna vina padala tu na samého papeže. Ten svatý otec jest původcem tak strašného nešvaru. To rozdráždilo mysli lidské tak, že Hus, „vida, že lid má dosti Slova Božího a jiné duchovní potřeby, když jsou hledali jeho bezživotí, ustoupil. Potom vrátiv se, kázal“ dále, třeba že již po dvě léta na něm lpěla církevní klatba.

Tuto pak papež nyní ještě zostřil. Každý věřící křesťan má se Husa štítit a varovat, nepodávat mu ani sousta chleba; a kde se on právě zdržuje, mají služby Boží a všechny církevní výkony býti staveny. Kaple Betlémská má býti zbořena, a Hus od kohokoli jat, duchovnímu soudu odveden, anebo hned na místě odsouzen a upálen.

Tím jest Husovi další běh života naznačen. On se odvolává sice ke Kristu, aniž by však bylo na to dbáno. Služby Boží jsou v Praze zastaveny, lid poděšen, a tu se Hus také nechal poděsit. Když jej totiž král žádá, aby na nějaký čas, dříve než by papeže smířil, z Prahy odešel, dá se Hus pohnout, a jde z Prahy před vánocemi r. 1412, aniž by si, jako při prvním odejití, byl mohl říci, „že lid má dosti Slova Božího a jiné duchovní potřeby.“ Nebo se pak ve vyhnanství sám obviňuje: „Myslím, že jsem chybil, když jsem po vůli králově od kázání upustil, a proto v této chybě déle setrvat již nechci.“ Zatím vyjednával král Sigmund s papežem o svolání všeobecného sboru církevního, a když se s ním shodl, že se to má stát r. 1414 v Konstanci, vyzval též Husa, aby se tam osobně dostavil, k čemuž tento milerád přivolil.

V říjnu 1414 vydal se přes Bavorsy na cestu, a počátkem listopadu dorazil do Konstace, v naději, že tu před celou církví nejen sebe a svou vlast ze všelikých nářků očistí, ale i pravdě Boží jasné vydá svědectví, ač již z domova nesl s sebou tušení, že se více nenavrátí. Nebyl to klam. Sbor se nesešel, aby si dal objasňovat pravdu, ale aby Husa odsoudil. Odvolej! – to byl důvod celého sboru, a že Hus odvolat nemohl, an nezastával svůj *náhled*, nýbrž *právo Ježíše Krista a Jeho Slovo* proti přehmatům lidským, jest veřejně uznán za kacíře, a ke hranici odsouzen.

XI. TY JSI KOST MÁ A TĚLO MÉ

I pojali ho a vedli. Hus má na sobě svůj obyčejný černý oděv, na hlavu pak postavili mu korunu z papíru, asi loket vysokou, na níž jsou tři strašní čerti vyobrazení, ani se drápy o duši perou. A bylo psáno latině: „Hus arcikacíř.“ I šli po hřbitově. A když Hus viděl, kterak se tu jeho knihy pálí, pousmáv se, dí: Nemysliž nikdo, že pro nějaké bludy umírám. Přišel pak na místo popravné, padl na kolena, a s rozpjatýma rukama k nebi hledě, pobožně se modlil, takže ho přistojící přátelé mohli slyšeti. I stalo se, když se modlil, že mu spadla s hlavy čertovská koruna. Zvedše ji katané, postavili mu ji znova na hlavu, volajíce: Ať jest upálen spolu s ďábly, svými pány, kterýmž sloužil.

Tedy žoldněř přikázal mu, aby již vstal od modlitby. I vstav, zvolal hlasitě: Pane Ježíši Kriste, tuto strašnou a hanebnou smrt chci pro Tvé evangelium pokorně a trpělivě snésti. Svlekše jej pak, ke sloupu přivázali. Byl pak k východu tváří obrácen. I zvolali někteří: Kacíř jest, obraťte jej k západu. I obrátili jej k západu. A přivázavše ho okolo krku řetězem, dali mu dvě otyčky pod nohy, nechavše na nich obuv a jedno pouto. Celé pak tělo zastavěli až po bradu slamou a dřívím. Byly ho dvě fůry.

I přišli k němu ještě maršálek z Pappenheimu a Ludvík bavorský, napomínajíce jej, aby, čemu kdy učil, odvolal, a při životě se zachoval. On pak hledě k nebi, dí: Bůh jest svědek, že jsem toho, z čeho mne křiví svědkové viní, nikdy nekázal, aniž tomu učil, ale že jsem při všem svém kázání a všem mluvení i činění o to dbal, abych lidi od hříchů odváděl, v té pak evangelické pravdě, které jsem učil, chci dnes s radostí umřítí. Což když slyšeli, tlesknuvše maršálek a falekrabě rukama, odešli. I zapálili katané hranici, a plamen zaplápolal. I zpíval Hus hlasem velikým veršiček za veršičkem: Kriste, Synu Boha živého, smiluj se nad námi, až se vítr otočil, a plamen mu do obličeje vehnal. Tu se pak po tichu modlil, hýbaje rty i hlavou tak dlouho, co by se zvolna Otčenáš pomodlil, a pak duši v Pánu vypustil.

Když již bylo dříví shořelo, stálo tělo, přivázáno jsouc řetězem. I přišedše žoldněři, a trupel i se sloupem k zemi srazivše, oheň rozdělali, příkládajíce dříví. Kolem pak obcházejíce, trupel sochory tepali, aby se rychleji v prach a popel obrátil. A našedše hlavu, i tu sochozem rozpolili, a opět do ohně hodili. Taktéž i srdce se vnitřnostmi utloukše, znova pálili.

Byl pak obyčej, aby se nechal katanům oděv odpravených zločinců. Řekli však falekrabě i maršálek: Uvrhněte všecko do ohně, aby Čechům ničeho nepozůstalo, a zaplatíme vám to trojnásobně. I učinili, jak jim bylo přikázáno. A vzebravše popel i se zemí hodně z hluboka, a na vůz vloživše, k Rýnu řece vezli, nedaleko odtud tekoucí, kdež jsou jej vysypali.

Toto pak všechno napsali ti, jenž to na vlastní oči viděli, anebo toho pravé povědomosti bedlivě došli, – budoucím věkům na svědectví, a Husovi na věčnou památku.